Η ΝΕΑ ΖΩΗ

ΟΡΓΑΝΟΝ ΤΟΥ ΟΜΩΝΥΜΟΥ ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΟΥ ΣΥΛΛΟΓΟΥ

ΕΚΔΙΔΟΜΕΝΟΝ ΚΑΤΑ ΜΗΝΑ

ΕΝ ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΑ,

ΕΤΟΣ Α'. ❋ ΙΟΥΝΙΟΣ 1905 ❋ ΑΡΙΘ. 10.

Η ΚΑΘ' ΗΜΑΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΗ

ΜΟΥΣΙΚΗ

Η ΟΛΛΑ ἐγράφησαν, πλεῖστα ἐλέχθησαν, ἀντεγκλήσεις καθημερινῶς διεξάγονται ἐπὶ τοῦ οὐσιωδεστάτου τούτου θρησκευτικοῦ καὶ κατ' ἐξοχὴν ἐθνικοῦ μας ζητήματος τῆς ἐκκλησιαστικῆς ὀρθοδόξου μουσικῆς, χωρὶς νὰ καταλήξῃ τοὐλάχιστον ἐπὶ τοῦ παρόντος εἰς οὐδὲν ἄλλο ἀποτέλεσμα παρὰ εἰς πεισματώδη ἄμυναν τῶν μέν, συστηματικὴν καταφορὰν τῶν δέ, καὶ τέλος εἰς ἀνηλεῆ ἀδιαφορίαν τῶν πλείστων εἰς οὓς φαίνεται νὰ ἐξαρκῇ ἡ ἐκ τοῦ μακρόθεν ἐπισκόπησις τοῦ ἀγῶνος.

Ὁ σύγχρονος ὅμως οὗτος σχετικὸς ὀργασμὸς καὶ εὐγενὴς ἅμιλλα ἐν ἐποχῇ καθ' ἣν τὸ θρησκευτικὸν αἴσθημα ἀπὸ ἡμέρας εἰς ἡμέραν καθίσταται ἀναιμικώτερον, πολλάκις ἐκλείπει ἢ κατὰ περιόδους ἀνακύπτει, οὐδὲν ἄλλο ἀποδεικνύει εἰμὴ τὴν σαφῆ πλέον συνείδησιν τῆς σπουδαιότητος τοῦ ζητήματος ὑπὸ καθαρῶς θρησκευτικὴν ἄποψιν ἀφ' ἑνός, καὶ τῆς σημασίας αὐτοῦ ὑπὸ ἐθνικὴν καθόλου ἐποψιν ἀφ' ἑτέρου. ..

Ἀλλ' ἐκτὸς τῶν δύο τούτων λόγων προκύπτει καὶ ἕτερος ἐπίσης οὐχ' ἧττον οὐσιώδης λόγος, ἡ καλαισθητικὴ θρησκευτικὴ ἀναμόρφωσις τοῦ Χριστιανοῦ καὶ Ἕλληνος.

Ἕλλην καὶ Χριστιανός! Χριστιανὸς καὶ Ἕλλην!... ἰδοὺ τὸ σύνθημα τῆς νεωτέρας μας ἀναγεννήσεως.

Ὅπως ἐν τῷ Καθολικισμῷ ἡ Ἐκκλησία συνετέλεσεν ἐξόχως εἰς τὴν ἀνάπτυξιν καὶ διαμόρφωσιν τοῦ ὑψηλοῦ μουσικοῦ καὶ θρησκευτικοῦ αἰσθήματος, ὅπως αὕτη ἐνέπνευσε τὰ ἐξοχώτερα πνεύματα, διεμόρφωσε τὰ διασημότερα τάλαντα, τὰ ἀνέθρεψε καὶ τὰ παρέδωκεν εἰς τὴν αἰωνιότητα, οὕτω καὶ ἡ ἐκκλησία μας τὸ μόνον κέντρον ἐνῷ συμπαρίσταται τῷ πτωχῷ ὁ πλούσιος τῷ δούλῳ ὁ ἐλεύθερος ἀνευρίσκουσα τὸ παρελθόν της.... τὸ καλὸν.... δέον νὰ καταστῇ ἡ ἑστία τῆς ἀνατροφῆς ἐν τῷ καλῷ καὶ τῆς ἐκτιμήσεως τοῦ ὡραίου.

Διότι τὸ καλὸν καὶ ὡραῖον ἐν τῇ τέχνῃ, ἡ τέχνη ἐν τῇ ἁρμονίᾳ, ἡ ἁρμονία ἐν τῇ δημιουργίᾳ, ἐν δὲ τῇ δημιουργίᾳ ὁ Πλάστης τῶν ὅλων.... ὁ Θεός!....

Ὡς ἐμεγαλύνθη τὰ ἔργα Σου Κύριε! πάντα ἐν σοφίᾳ ἐποίησας! ἐπλήρωθη ἡ γῆ τῆς κτίσεώς Σου!... ἀνακράζει ὁ ὑψιπέτης προφητάναξ Δαυὶδ καὶ μετ' αὐτοῦ σύμπασα ἡ ἐκπεπληγμένη ἀνθρωπότης πρὸ τοῦ ἀπείρου τῆς δημιουργίας.

Ἰδοὺ ἡ ἀκατάσχετος ἀφετηρία τοῦ θρησκευτικοῦ συναισθήματος πάντων τῶν λαῶν τῆς ὑφηλίου οἱασδήποτε μορφώσεως πολιτισμοῦ καὶ βαθμιδος.

Ὁποία τις λοιπὸν πρέπει νὰ εἶναι ἡ ἐξωτερίκευσις τοιαύτης λατρείας πρὸς τὸ ὑπέρτατον Ὄν, τὸ ὁποῖον Θεὸν ἀποκαλοῦμεν;... συμβολιστική;... μυστικιστική;... δογματική;... συνεσταλμένη;... πεπιεσμένη ἀπὸ χιλίους δύο πεπερασμένους ἀνθρωπίνους ὑπολογισμούς;... ἢ εἰλικρινής! ἐλευθέρα! ἐκστατική! μεγαλοπρεπὴς ἐν τῇ ἁπλῇ ἢ πολλαπλῇ αὐτῆς ἐκφάνσει;

Ἡ ἀπάντησις δὲν πιστεύω νὰ διαλανθάνῃ τὸν ἀναγνώστην. Παρέχομεν ἑαυτοῖς πᾶν ὅτι ἡ ἀνθρωπίνη

διάνοια παρήγαγε καὶ παράγει ὑπέρτερον· πρὸς δὲ τὸ Θεῖον πρὸς τὸ ὁποῖον πᾶσα εὐγενὴς ἀνθρωπίνη πνευματικὴ ἔξαρσις ἀνήκει πρὸ παντός, προσφέρομεν στενόχωρον λατρείαν ὡσεὶ νέα ἐπὶ τοῦ ὄρους Σινᾶ θεσμοθεσία μεταξὺ Θεοῦ καὶ ἀνθρώπων καθιέρωνε ἀδιαλλάκτως τὸν τρόπον, τὸ ποσόν, καὶ τὸ ποιὸν αὐτῆς.

Αἰνεῖτε Αὐτὸν ἐν ἤχῳ σάλπιγγος! αἰνεῖτε Αὐτὸν ἐν ψαλτηρίῳ καὶ κιθάρᾳ! καὶ πάλιν·

Αἰνεῖτε Αὐτὸν ἐν κυμβάλοις εὐήχοις, Αἰνεῖτε Αὐτὸν ἐν κυμβάλοις ἀλαλαγμοῦ!

Ἰδοὺ καὶ πάλιν τὰ θεοῤῥήμονα ἔπη τοῦ προφητάνακτος.

Καὶ αὐτοὶ οἱ ἄγριοι λαοί, καὶ αὐτοὶ οἱ ἀρχαῖοι καὶ σύγχρονοι ἐθνικοὶ καὶ εἰδωλολάτραι, πρὸ παντὸς δὲ ὁ Ἰουδαϊκὸς λαὸς ἀφαιρουμένου τοῦ καθαρῶς ὑλιστικοῦ μέρους τῶν θυσιῶν, μοὶ φαίνεται ὅτι μᾶς ὑπερτεροῦν κατὰ τὴν ἐξωτερίκευσιν τῆς πρὸς Θεὸν δοξολογίας.

Καὶ τοῦτο ἐνῷ οὐδεμία ἄλλη θρησκεία ἀπηλευθέρωνε τὴν ἀνθρωπίνην συνείδησιν ὅσον ἡ θρησκεία ἡ χριστιανική, οὐδεμία ἄλλη θρησκεία συνέδεε τὸν ἄνθρωπον κατ' εὐθείαν πρὸς τὸν οὐράνιον Πατέρα καὶ τῷ ἔλυε τοὺς ψυχικοὺς καὶ πνευματικοὺς δεσμοὺς εἰς αἰῶνα τὸν ἅπαντα ὅσον ἡ θρησκεία τοῦ Λυτρωτοῦ τῆς ἀνθρωπότητος. Καὶ ὅμως πόσον τὸ πνεῦμα αὐτὸ τοῦ χριστιανισμοῦ διεστράφη κατὰ τοὺς μετέπειτα αἰῶνας! Πόσον ἡ γλυκύτης πρᾴότης καὶ εὐπροσηγορία τοῦ διδασκάλου ἐκφυλισθεῖσα μετεστράφη εἰς μελαγχολίαν μυστικισμὸν.... καὶ ἔστιν ὅτε εἰς ὑποκρισίαν!

Ἀποτεινόμενος πρὸς τὸν Πατέρα αὐτοῦ τὸν ἐπουράνιον ὁ Θεάνθρωπος ἀπετείνετο μὲ ὑψηλὰ τὸ μέτωπον, κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τοὺς κεκυρτωμένους Φαρισαίους τοὺς φέροντας τὸ σάγμα τοῦ νόμου.

Ἡ προσευχή του καὶ ἡ λατρεία του κατ' ἐξοχὴν ἐλευθεριάζουσα δὲν ὑπεβάλλετο εἰς τύπους, εἰς ὥρας καὶ εἰς τόπους ὡρισμένους ἀλλὰ συνεκιρνᾶτο ἐν παντὶ καὶ πάντοτε μετὰ τῆς ἐνιαίας καὶ διαρκοῦς δοξολογίας τῆς ὅλης φύσεως.

Ἂς μὴ διατεινώμεθα λοιπὸν εἰς μάτην ὅτι ὁ ἄδολος χριστιανισμὸς ἐδέσμευσε, ἐχαλιναγώγησε, ἐσκοτίνασε, παρημπόδισε κατά τι τὴν ἀνθρωπίνην ἔξαρσιν καὶ τὴν πρὸς τὸ καλὸν καὶ ὡραῖον προσοχήν.

* * *

Δύο ρεύματα σήμερον συγκρούονται πρὸς ἄλληλα περὶ τὸ ζήτημα τῆς ἐκκλησιαστικῆς μας μουσικῆς· καὶ τὸ μὲν ἓν ἀμύνεται ὑπὲρ τῶν ἤδη θεσπισθέντων ἀδιάφορον καλῶς ἢ κακῶς ἐχόντων καὶ καθιερωθέντων ὑπὸ τοῦ χρόνου (ὡσεὶ ἂν μία μερὶς τοῦ χρόνου νὰ ἔχῃ τελεσίδικον σφραγῖδα ἐπὶ τοῦ διαδεχομένου ἀπείρου), τὸ δὲ ἕτερον καταφέρεται καὶ ζητεῖ μεταρρύθμισιν, καὶ μόνον τοιαύτην ἀδιαφοροῦν περὶ τοῦ πῶς καὶ κατὰ πόσον.

Καὶ αἱ δύο αὗται μερίδες ἐκ διαμέτρου ἀντίθετοι συγκρούονται πρὸς μεγίστην ζημίαν τῆς ἐκκλησίας μας.

Δύο ἐπίσης παράγοντες ἔνοχοι κατὰ συνείδησιν ἢ παρὰ συνείδησιν συντελοῦντες τὰ μάλα εἰς τὴν διατήρησιν ἑνὸς τοιούτου λυπηροῦ καθεστῶτος εἶναι· πρῶτον οἱ αὐτοκαλούμενοι εἰδικοὶ καὶ μύσται καθ' ὁμάδας, (διότι εὐτυχῶς ὑπάρχουν καὶ ἐξαιρέσεις) τόσον τῆς μιᾶς μερίδος ὅσον καὶ τῆς ἄλλης, οἵτινες μὴ κεκτημένοι σύγχρονον ἐγκυκλοπαιδικὴν καὶ γενικὴν μουσικὴν μόρφωσιν, διΐστανται πρὸς ἀλλήλους ἄνευ τῆς ἐλαχίστης καλῆς θελήσεως καὶ σοβαρωτέρας ἐγκύψεως ἐπὶ ζητήματος πρὸ παντὸς ἀπαιτοῦντος μελέτην καὶ συζήτησιν ὅπως καταστῇ ἐφικτὴ ἡ δέουσα μετέγγισις γνώσεων καὶ πληροφοριῶν. Καὶ δεύτερον οἱ κατ' ἐποχὰς προϊστάμενοι τῶν ἐκκλησιῶν μας οἵτινες ἕνεκα δογματικῶν λόγων ἢ ἠδιαφόρησαν παντελῶς, ἢ μεριμνήσαντες συνετάχθησαν μεροληπτικῶς πρὸς τὴν συντηρητικὴν μερίδα καταπολεμήσαντες τοὺς ἄλλους.

Καὶ ναὶ μὲν φαίνεται ὅτι ὕψιστα συμφέροντα τῆς ἐκκησίας βασίζονται ἐπὶ δογματικῶν βάθρων, ἀλλ' εἶναι ἐπίσης ἀληθὲς ὅτι ἡ ἀνθρωπότης ἐκπολιτιζομένη καὶ προοδεύουσα ἔχει τὰς ἀπαιτήσεις της ἐφ' ὅσον ἀφορᾷ τὰς πνευματικὰς καὶ ψυχικὰς αὐτῆς σχέσεις πρὸς τὸν Δημιουργόν της.

* * *

Καὶ ἤδη ἡ Βυζαντινὴ μουσικὴ ὅπως ἔχει σήμερον εἶναι ἐπαρκής; ἐκπληροῖ ὅλους τοὺς ὅρους μιᾶς λατρείας εὐρείας, μεγαλοπρεποῦς καὶ σεμνῆς ἐν ταὐτῷ;

Ἡ ἤδη ὑφισταμένη Βυζαντινὴ μουσικὴ μὲ τὴν παρασημαντικήν της ὅπως ἔχει εἶναι ἀξία τοσαύτης φιλοστοργίας à outrance;

Ἡ νῦν Βυζαντινὴ μουσικὴ ὅπως ἔχει καὶ ὅπως ἐκτελεῖται, εἶναι ἡ πραγματικὴ βυζαντινὴ μουσικὴ τῶν εὐκλεῶν ἡμερῶν τοῦ Βυζαντιακοῦ κράτους;

Ὑπὸ σχολαστικὴν ἔποψιν θὰ ἀφήσωμεν τοὺς εἰδότας καὶ ἐγκρατεστέρους ἡμῶν νὰ ἀποδείξωσι σαφῶς τοῦτο ὑπὸ αἰσθητικὴν ὅμως ἔποψιν φαίνεται ἡμῖν τὸ Βυζαντιακὸν σύστημα ὅπως τὸ συναντῶμεν πᾶν ἄλλο ἢ ἐπαρκές.

Περιβληθεῖσα ἡ βυζαντινὴ μουσικὴ τὸ μονόφωνον σύστημα ἢ μόνον τὴν μελῳδίαν κατέστη ἐνδεὴς καὶ περιέπεσεν ἀκουσίως εἰς μονοτονίαν. Ἄλλως καὶ ὁ Πλούταρχος λέγει· «Μονῳδία ἀεὶ πλήσμιον καὶ πρόσαντες ἡ δὲ ποικιλία τερπνόν».

Τὸ κείμενον τῶν διαφόρων μελῶν καὶ ἱερῶν ὕμνων ἄλλοτε ἐξυμνητικόν, ἄλλοτε ἐξιλαστικόν, ἄλλοτε ἀφηγηματικόν, ἄλλοτε ἐξαγγελτικὸν χρῄζει πλουσιωτέρου καὶ ποικιλωτέρου χρωστῆρος τῆς ἀπολύτου μονοφώνου ᾠδῆς.

Ἡ πολυφωνία γνωστὴ οὖσα τοῖς ἀρχαίοις Ἕλλησι βεβαίως θὰ εἶχε μεταδοθῇ καὶ εἰς τοὺς Βυζαντινούς.

Τὸ ὅτι δὲ ὑπῆρχε παρὰ τοῖς προγόνοις μας ἡ αἴσθησις συνηχούντων καὶ ἀνομοίων φθόγγων βαινόντων κατὰ διαστήματα ἁρμονικὰ ὁμολογεῖται παρὰ πλείστων ἀρχαίων συγγραφέων.

Ἐν τῷ Συμπ̓οσίῳ λ. χ. τοῦ Πλάτωνος ὁ ἰατρὸς Ἐρυξίμαχος κατὰ τὴν συζήτησιν περὶ ἔρωτος, παρεμβάλλει καὶ μερικὰς δοξασίας περὶ μουσικῆς τὰς ἑξῆς: «Ἔστι δὲ πολλὴ ἀλογία ἁρμονίαν φάναι διαφέρεσθαι ἢ ἐκ διαφερομένων ἔτι εἶναι ἀλλ' ἴσως τόδε ἐβούλετο λέγειν, ὅτι ἐκ διαφερομένων πρότερον τοῦ ὀξέος καὶ βαρέος ὕστερον ὁμολογησάντων γέγονεν ὑπὸ τῆς μουσικῆς τέχνης ἡ ἁρμονία.

« Οὐ γὰρ δήπου ἐκ διαφερομένων γε ἔτι τοῦ ὀξέος καὶ βαρέος ἁρμονία ἂν εἴη. Ἡ γὰρ ἁρμονία συμφωνία ἐστί, συμφωνία δὲ ὁμολογία τις, ὁμολογίαν δὲ ἐκ διαφερομένων ἕως ἂν διαφέρωνται ἀδύνατον εἶναι. Διαφερόμενον δὲ αὖ καὶ μὴ ὁμολογοῦν ἀδύνατον ἁρμονίαν κτλ.».

Καὶ ὁ Ἀριστοτέλης περὶ ἁρμονίας γράφει:

« Μουσικὴ δὲ ὀξεῖς ἅμα καὶ βαρεῖς, μακροὺς καὶ βραχεῖς χρόνους μίξασα ἐν διαφόροις φωναῖς μίαν ἀπετέλεσεν ἁρμονίαν . . . . ». καὶ πάλιν:

« Συνάψειας οὖλα καὶ οὐχὶ οὖλα, συμφερόμενον καὶ διαφερόμενον· συνᾷδον καὶ διᾷδον, καὶ ἐκ πάντων ἓν καὶ ἐξ ἑνὸς πάντα ».

(Περὶ Κόσμου. Ἀριστοτέλ.).

καὶ πάλιν:

« Χαίρομεν συμφωνίᾳ ὅτι κρᾶσις ἐστὶ λόγον ἐχόντων ἐναντίον πρὸς ἄλληλα».

Καὶ ὁ Πλούταρχος ἀκόμη σαφῶς ἐκφράζεται οὕτωσί·

« Μουσικὸς ἐστὶν ὅστις ἐκ διαφόρων φθόγγων ἐκ τε πολλῶν ἓν συνεκέρασε καὶ συνέμιξεν ....». προσθέτει δὲ ἀκόμη:

« . . . . Οὐχ ὁ θάτερα δυσχεραίνων καὶ ὑποφεύγων ἀλλ' ὁ πᾶσι χρῆσθαι καὶ μιγνύναι πρὸς τὸ οἰκεῖον ἐπιστάμενος ».

Φαίνεται δὲ ὅτι πρῶτος εἰσαγαγὼν τὴν πολυφωνίαν ὑπῆρξε Λάσος ὁ ἐξ Ἑρμιόνης ἀκμάσας περὶ τὴν 68ην Ὀλυμπιάδα (Ἡροδ. 7. 6.) ὅστις ὑπῆρξε καὶ διδάσκαλος τοῦ Πινδάρου ὡς μᾶς ἀναφέρει ὁ Πλούταρχος ὅτι «πρῶτος πλείοσι καὶ διεῤῥιμμένοις φθόγγοις ἐχρήσατο».

Ἐκ τῶν ἄνω καταφαίνεται ἐπαρκῶς ὅτι ἡ πολυφωνία ἢ συμφωνία ἢ ἁρμονία ὁπωσδήποτε ἦτο ἀπὸ τῶν παλαιοτάτων χρόνων αἰσθητὴ εἰς τοὺς Ἕλληνας.

Πράγματι ἐν τῇ ἀρχαίᾳ Ἑλλάδι μόνον ἡ Σπάρτη ἔμεινεν ἀνένδοτος καὶ ὀπισθοδρομικὴ ἐπιμείνασα εἰς τὸν Δώρειόν της τρόπον, ἐνῷ αἱ Ἀθῆναι, Θῆβαι, Κόρινθος καὶ λοιπαὶ ἐξέχουσαι τῆς Ἑλλάδος πόλεις καθιερώσασαι ἅπαξ τὸν Φρύγιον τρόπον εἰς τὰς ἱερὰς τελετάς, ἐχειραφετήθησαν καὶ ἀνέπτυξαν τὴν κυρίως ὀργανικὴν μουσικὴν ἀνεξαρτήτως τῆς ᾠδῆς κυρίως ἀφ' ἧς ἐποχῆς πρὸς τὰ ἔγχορδα ὄργανα προσετέθησαν καὶ οἱ αὐλοί.

Οὐδ' ἄλλως ἠδύνατο νὰ ἦναι παρὰ τῷ εὐγενεστάτῳ ἐκείνῳ λαῷ, ὅστις εἶχε φθάσῃ εἰς τοιοῦτον σημεῖον ὑπερευαισθησίας ὥστε νὰ διακρίνῃ γεῦσιν καὶ χρῶμα εἰς τὴν ποιότητα τῶν διαφόρων ἤχων.

Εἶναι λοιπὸν δυνατὸν ὁ Ρωμαϊκὸς καὶ κυρίως ὁ Βυζαντινὸς ἑλληνικὸς κόσμος ἐν τοιαύτῃ στενῇ ἐπαφῇ ὡς ἄλλος κρίκος πρὸς τὸ ἀρχαῖον ἑλληνικὸν πνεῦμα, νὰ ἔμειναν ἀνεπηρέαστοι ὑπ' αὐτοῦ ὅπως εἰς τόσα ἀλλὰ καὶ εἰς τὸ σημεῖον τοῦτο, ὅπερ ἀπετέλει μέρος ἀναπόσπαστον τῆς καθόλου ἀνατροφῆς;

Εἶναι δυνατὸν ὑπὸ τοὺς θόλους τῆς ἁγίας Σοφίας νὰ μὴ ἀπεδόθη τῷ Ὑψίστῳ λατρεία ἐμμελὴς πολλῷ μεγαλοπρεπεστέρα καὶ Ἑλληνικωτέρα τῆς νῦν διασωθείσης κατὰ τὰς περικλεεῖς βυζαντινὰς ἡμέρας;

Πῶς ἐξηγεῖται ἡ μεγαλοπρέπεια τῆς λειτουργίας εἰς ἣν ἐλάμβανον μέρος ὑπερτριακόσιοι ἐκτελεσταὶ ἐκ τῶν κυρίως ψαλτῶν ἀπὸ τοῦ βήματος, ἐκ τῶν 160 ἀναγνωστῶν καὶ 100 διακονισσῶν τῶν δύο ἀοράτων τούτων χορῶν ἀπὸ τοῦ ἄμβωνος, οἵτινες ἐξεικόνιζον τὰ ἀγγελικὰ τάγματα τὰ ἀοράτως δορυφοροῦντα τὸν Βασιλέα τῶν ὅλων;

Φαντασθῶμεν τὴν στιγμὴν μετὰ τὴν εἴσοδον τῶν Ἁγίων ὅτε ἀπαξάπαντες οἱ χοροὶ ὁρατοί τε καὶ ἀόρατοι ὡς ἄλλη μυριόστομος σάλπιγξ ἀνέμελπε τὸ « ὡς τὸν Βασιλέα » (1).

Τούτου ἕνεκα ὁ Χρυσόστομος λέγει· « Ἰδοὺ γὰρ ψαλμὸς ὑπεισελθὼν τὰς διαφόρους ἐκέρασε φωνάς, καὶ μίαν παναρμόνιον ᾠδὴν ἀνενεχθεῖναι παρεσκεύασε· καὶ νέοι καὶ γέροντες καὶ πλούσιοι καὶ πένητες καὶ γυναῖκες καὶ ἄνδρες καὶ δοῦλοι καὶ ἐλεύθεροι μίαν τινα μελῳδίαν ἀνηνέγκαμεν ἅπαντες.... καὶ εἰς χορὸς ἐξ ἁπάντων συγκεκρότηται.... Οὐδ' ἔχει τὸ πλέον οὗτος ἐκείνου, οὐδὲ ἐκεῖνος τούτου, ἀλλὰ πάντες ἐν τῇ αὐτῇ τιμῇ καὶ φωνῇ μιᾷ ἐκ διαφόρων γλωττῶν πρὸς τὸν τῆς οἰκουμένης ἀναπέμπομεν Δημιουργόν ».

Ἰδοὺ ὅτι ὁ φωστὴρ οὗτος τῆς ἐκκλησίας μᾶς παρέχει εἰδήσεις περὶ τοῦ ἂν ἡ γυνὴ κέκτηται τὸ δικαίωμα νὰ λατρεύσῃ καὶ μέλῃ ἐν ἐκκλησίαις τὸν Θεὸν (ὡς Ἄννα ἡ Κομνηνὴ καὶ ἡ Στυλιανὴ θυγάτηρ τοῦ Ψελλοῦ), τοῦθ' ὅπερ θὰ διηυκόλυνε καὶ σήμερον τοσοῦτον τὸ πολύφωνον σύστημα.

Καὶ αὐτὴ ἡ σύγχρονος Βυζαντινὴ παρασημαντικὴ τῶν ἱερῶν μουσικῶν κειμένων δυσκόλως μᾶς πείθει ὑπὸ αἰσθητικὴν ἔποψιν ὅτι ἀντιπροσωπεύει καθαρὸν καὶ διαυγὲς σύστημα.

Ἁπλῆ ἐπισκόπησις τῶν ἐκκλησιαστικῶν μουσικῶν χαρακτήρων μᾶς πληροφορεῖ ὅτι δυνατὸν νὰ ἦναι οὗτοι Ἀσσυριακῆς Χαλδαϊκῆς Περσικῆς Ἀραβικῆς Τουρκικῆς προελεύσεως καὶ πηγῆς ἀλλ' Ἑλληνικῆς! ποτέ. Καὶ ἄλλοι μὲν λέγουσιν ὅτι εὐφυὴς ἐφευρέτης ἢ πρῶτος ἐφαρμοστὴς τοῦ συστήματος τούτου ὑπῆρξεν ὁ ἀηδονόστομος καὶ πολὺς Κουκουζέλης, ἄλλοι δὲ ἄλλα διατείνονται.

Ἑτέρα ἐπίσης τρανὴ ἀπόδειξις εἶναι ὅτι τὸ ὄργανον τὸ νῦν ἐν χρήσει εἰς τοὺς καθολικοὺς ναοὺς εἶναι ἐπινόησις βυζαντινὴ ἐπὶ Ἰουλιανοῦ οὗτινος φέρει καὶ τὸ ἑξῆς ἐπίγραμμα.

« Ἀλλοίην ὁρῶ δονάκων φύσιν . . . . » δωρηθὲν παρὰ Κωνσταντίνου τοῦ Ε'. εἰς τὸν Pépin le Bref Πιπῖνον τὸν μικρόν.

Ὅτε κατὰ πρώτην φορὰν εἰσήχθη ὁ χριστιανισμὸς ἐν Ρωσσίᾳ, μετεκλήθησαν δὲ οἱ κατάλληλοι ἱεροψάλται ἐκ Βυζαντίου, φαίνεται ὅτι τοιαύτην ἐντύπωσιν παρήγαγεν ἡ ὑμνῳδία ἐκείνη ὥστε ἐν ἀσκητικῷ ἐνθουσιασμῷ εἰς περιφανὴς μοναχὸς οὗτινος τὸ ὄνομα μοὶ διαφεύγει, τὴν παρέβαλε πρὸς πραγματικὴν ὑμνῳδίαν ἀγγέλων.

Διατί λοιπὸν νὰ φαινώμεθα ζηλωταὶ ἀδιάλλακτοι μονομερῶς τοῦ ζητήματος τούτου ἐκπεπτωκυῖας βυζαντινῆς παραδόσεως ἡμεῖς οἱ Ἕλληνες, ἀφοῦ εἰς τόσα ἄλλα σημεῖα ἐπίσης σπουδαῖα τῆς αὐτῆς προελεύσεως φαινόμεθα ἐπιφυλακτικοί;

Καὶ διατί ἐννοοῦμεν νὰ διαφυλάξωμεν φιλοστόργως μουσικήν, ἥτις μᾶς παραδίδει καρικεύματα καὶ ὀνομα-

(1) Ἴδε προλεγόμενα Ἰ. Σακελλαρίδου.

σαίς ὡς λ.χ. 'Ατζέμ! χισάρ! χιουζάμ! σεμπάχ! μουσταάρ! νισαμπούρ καὶ τὸ ἀραβικὸν (κούμ), ἢ τὰς ἀσήμους λέξεις νάχα! νούχου! νέχε! ἄχου! τορορό! τερερέ νενανά;....

Καθὰ καὶ πάλιν ἐκ τῶν προλεγομένων 'Ιω. Σακελλαρίδου ἐρανείζομαι, φαίνεται ὅτι Θεόδωρος ὁ Φωκαεὺς τὸ Χερουβικὸν τοῦ πλαγ. α'. εἰς τὴν λέξιν «Τριάδι» ἔγραψεν «ἐνῷ ὁ χότζας ἤδε τὸ Σεμπάϊ», μὴ παραλείψας οὐδὲ τὰ ἐπιφωνήματα νάχα! νούχου! νάχε! ἄχου!

Ὅτι Κωνσταντῖνος ὁ πρωτοψάλτης ἐνεπνεύσθη τὰ χερουβικά του ἀπὸ τοὺς πεστέδες τοῦ Δεδὲ-ἐφέντη!... ὅτι τέλος ὑπῆρξεν ἐποχὴ καθ ἣν εἰς τοιοῦτον σημεῖον ἔφθασεν ἡ κλεπτομανία καὶ ἀντιγραφὴ τῶν μελῶν τῶν διαφόρων χοτζάδων καὶ χανεντέδων, ὥστε τοὺς τοιούτους ἀπεκάλουν καὶ αὐτοὶ οἱ Τοῦρκοι «χιρσὴζ» (ὅ ἐστιν κλέπτης) ἐξ' οὗ καὶ ὁ πολὺς χιρσὴζ Πέτρος ὁ περιώνυμος Πέτρος Λαμπαδάριος ὁ Πελοποννήσιος.

Οὕτω λοιπὸν μέγα μέρος τῆς Βαζαντινῆς παραδόσεως, ἂν παράδοσις βυζαντινὴ δέον νὰ κληθῶσι συνθέσεις μόλις τοῦ παρελθόντος αἰῶνος ὅπως εἶναι τὰ πολύφημα χερουβικὰ τοῦ Κωνσταντίνου, τοῦ Νικολάου, τοῦ Γρηγορίου, δὲν ἀντιπροσωπεύουν παρὰ ταξίμια, ἀμανέδες καὶ πεστέδες, τὰ ὁποῖα μαζὶ μὲ ἄλλα παπαδικὰ καὶ μοναστηριακὰ μέλη, ἀποτελοῦν ὀγκώδη παρακαταθήκην ἀμφιβόλου προελεύσεως, κακόπιστον παραφυάδα βυζαντιακῆς παραδόσεως . . . . .

. . . . . .

Τώρα πῶς ἐκτελεῖται αὕτη ἐν τοῖς ἱεροῖς ὀρθοδόξοις ναοῖς;... ὁ Θεὸς νὰ μᾶς φυλάττῃ!... ἐκτὸς ὀλιγίστων ἐξαιρέσεων ὁσάκις ὁ πρωτοψάλτης τύχῃ νὰ ἦναι ἄνθρωπος ἀνεπτυγμένος καὶ ἔχει σχετικὴν ἐπίγνωσιν τῆς βαρύτητος τῆς ἀποστολῆς του.

Ψάλται μὲ φωνὰς κακοήχους μέχρις ἀπελπισίας, ἀγυμνάστους ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, ἀλυγίστους ἑπομένως, ἐρρίνους καὶ λαρυγγικὰς ὅπως ἀποδώσωσι χρῶμα καὶ μέταλλον ἐνῷ οὔτε τὸ ἓν οὔτε τὸ ἄλλο κέκτηνται dalla madra natura, διατεινόμενοι πολλάκις ὅτι τὸ ἀπόλυτον ἔρρινον ἐφευρέθη πρὸς ἀπόδοσιν τοῦ περιπαθοῦς! καὶ πενθίμου! προσφέρονται εἴτε ἐπισήμως εἴτε ἀνεπισήμως νὰ δοξάσωσιν ἐπαγγελματικῶς τὸν Ὑψιστον.

Οἱοσδήποτε ψάλτης ἀμφιβόλου προελεύσεως μὲ δύο τρία κυριολεκτικῶς νιαουρίζοντα παιδιὰ εἶναι ἱκανὸς νὰ προσφέρῃ ἑαυτὸν ὡς γέφυραν τοῦ ὑμνοῦντος πρὸς τὸ ἐξυμνούμενον! Ἂν ποοστεθῇ δὲ εἰς τὸν πρόχειρον τοῦτον χορὸν ὁ μπάρμπα Βασιλάκης! καὶ ὁ χατζῆ-Νικολὸς! καὶ οἱ λοιποὶ ἐπὶ τῆς προσκολλήσεως αὐτόκλητοι καὶ ἀπαίσιοι ἰσοκράται, οἵτινες ἐνῷ κατ' ἀρχὰς πλησιάζουσι ντροπαλὰ τοὺς ψάλλοντας, κατόπιν ἐξασκοῦν ὡρισμένα δικαιώματα καὶ κάποιαν βαρύτητα, ἔχετε τὴν πιστὴν εἰκόνα τῆς ἐξωτερικεύσεως μιᾶς λατρείας.

Ψάλται ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἀγράμματοι οὐδεμίαν εἰδικότητα κεκτημένοι, μᾶλλον ἐκ παραδόσεως γνωρίζοντες ὅσα γνωρίζουν, ἀποφεύγουν συστηματικῶς τὰς ὁπωσδήποτε γραπτὰς ἐκτελέσεις, καὶ προσφέρονται αὐτοχειροτόνητοι συνθέται χερουβικῶν, κοινωνικῶν, καὶ λοιπῶν ἀργῶν μελῶν.

Τούτου ἕνεκα παριστάμεθα μάρτυρες τῆς ἐξῆς χασμῳδίας.... 'Ο ψάλλων λ χ. ἀρχίζει οἱονδήποτε ἀργὸν μέλος εἰς τὸ ἔλεος τοῦ Θεοῦ!... 'στὸ πέλαγος τσῆ ἀγάπης!... εἰς ἕνα οἱονδήποτε ἦχον καὶ περιπλανᾶται εἰς τὰς συνθετικάς του προχείρους διακυμάνσεις μέχρις ὅτου ἐξ ἐνστίκτου ἀνεύρῃ τὴν κατάληξιν, ἣν μετὰ βουλιμίας τῷ ἁρπάζουν ἀπὸ τὸ στόμα οἱ περιδινούμενοι ἰσοκράται, ἐπαναπαυόμενοι, καὶ παρέχοντες τὴν εἰκόνα πλάνητος ἐν τῇ ἐρήμῳ, ὅστις συναντᾷ ἀνελπίστως ὅασίν τινα ἣν ἀπέκρυπτεν ἀμμῶδες ὕψωμα πρὸ τῶν βουλιμιώντων ὀφθαλμῶν του.

Μὴ ὑπαρχούσης δὲ τονικῆς βάσεως ὡς πρὸς τὴν ὀξύτητα ἢ βαρύτητα ἑκάστου ἤχου, φαντάζεσθε τί γίνεται ἂν λ. χ. ἐκ τῶν δύο ψαλτῶν ὁ δεξιὸς συμπίπτει νὰ ἦναι ὀξύφωνος! ἐνῷ ὁ ἀριστερὸς εἶναι βαρύτονος! ἢ τὸ χειρότερον βαθύφωνος!

Τότε δὴ τότε! ἀγὼν κρατερὸς συνάπτεται μεταξὺ τῶν δύο χορῶν! ἀγὼν ἐσχάτης φιλοτιμίας, ἐνίοτε ἄγριος καὶ ἐκκωφαντικός. Οἱ περὶ τὸν ἀριστερὸν συσπειροῦνται, παλαίουσιν ἀκατασχέτως ὅπως μὴ ὑποδεέστεροι καταφανῶσιν ἐν ὀξύτητι· ἱδρὼς περιλούει τὰ πρόσωπα ὅλων· ὁ δεξιὸς ψάλτης κύριος τῆς θέσεως δικαιωματικῶς, εἰρωνεύεται τὸν ἀπέναντί του, ἐνῷ ὁ ἀριστερὸς δυσανασχετῶν, ἀγωνιᾷ μὲ τὰς φλέβας τὰς λαιμικὰς τεταμένας, προσβλέπει βλοσυρῶς ὁσάκις ἀπελευθεροῦται στιγμιαίως τοῦ ἱεροῦ κειμένου τὸν ἥκιστα ὑποχρεωτικὸν συνάδελφόν του, τὸν μυκτηρίζει ἴσως ἐσωτερικῶς .... καὶ ἀποτέλεσμα τῆς τοιαύτης βατραχομυϊομαχίας;.... ἡ ἱλαρότης ἐν τῷ ἐκκλησιάσματι.

Εἶναι αἱ ἐντυπώσεις, ἃς ἀπεκόμισα κυρίως κατὰ τὴν ἐκτέλεσιν τῶν ἀργῶν μελῶν τῶν καθωρισμένων καὶ ἰδίᾳ (ἀναφέρομαι εἰς τὴν καλὴν μνήμην τῶν ἀναγνωστῶν) τοῦ ἀργοῦ «Τῇ Ὑπερμάχῳ» κατὰ τὴν ἀκολουθίαν τοῦ ἀκαθίστου ὕμνου τῆς μεγάλης τεσσαρακοστῆς.

'Εξαιρέσεις ὀλίγας συνήντησα κατὰ τὰς διαφόρους περιπλανήσεις μου σεμνῆς καὶ ἐπιβαλλούσης, σχετικῶς ὑμνῳδίας, ἃς ἀναφέρω ἐνθουσιαστικώτατα τοσοῦτον μᾶλλον καθόσον αὗται σπανίζουσιν.

Καὶ πρῶτον ἐν τῷ ἐνταῦθα ναῷ τοῦ ἁγίου Σάββα ἂν ἡ μνήμη μου δὲν μὲ ἀπατᾷ ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν τοῦ σεμνοπρεποῦς, ἀνεπτυγμένου καὶ εὐσυνειδήτου εἰς τὸ εἶδός του Κου Σπύρου Χρυσαφίδου, δεύτερον ἐν τῷ ναῷ τῆς Ριζαρείου Σχολῆς τῶν 'Αθηνῶν ὑπὸ τὴν ἐνθουσιώδη προστασίαν τοῦ Κου 'Ιω. Σακελλαρίδου μουσικοφιλολόγου πρώτης γραμμῆς καὶ ἀνδρὸς πολλαχῶς δράσαντος καὶ δρῶντος πρὸς ἀναστήλωσιν τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ μας μουσικοῦ ἰδιώματος, καὶ τρίτον ἐν τοῖς ναοῖς τῆς Παναγίας τοῦ Πέραν καὶ τοῦ ἁγίου Νικολάου ἐν Γαλατᾷ τῆς Κωνσταντινουπόλεως ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν τῶν κ. κ. Παπαδοπούλου καὶ Ψάχου καθηγητοῦ νῦν ἐν τῷ Ὠδείῳ 'Αθηνῶν, δύο συγχρόνων προσωπικοτήτων τοῦ μουσικοῦ ἐκκλησιαστικοῦ στερεώματος

Ἤλπιζον ἐν τοῖς Πατριαρχείοις νὰ ἐνωτισθῶ ὡρισμένης ὑμνῳδίας ὑπερτέρας συνῳδὰ τῇ φήμῃ τοῦ πρωτοψάλτου αὐτῆς Κου Βιολάκη, ἀλλὰ δυστυχῶς δὲν ἀντελήφθην τοιοῦτόν τι.

'Αγνοῶ διατί πᾶς ὀρθόδοξος ἐπισκεπτόμενος πρώτην φορὰν τὸν ναὸν τοῦ Οἰκουμενικοῦ μας Πατριαρχείου τὸν ἀκρογωνιαῖον τοῦτον λίθον τῆς ὀρθοδοξίας ἀπομένει μὲ αἴσθημά τι ἀόριστον καὶ ἀνικανοποίητον.

Ἴσως διότι δὲν ηὐτύχησα νὰ παραστῶ εἰς τὰς μεγάλας ἑορτάς· ἀλλὰ μοὶ φαίνεται ὁ ναὸς τῶν Πατριαρχείων ὅπως ἔχει νὰ μὴ συμβάλλεται πολὺ εἰς τὴν μεγαλοπρεπῆ διεξέλιξιν μιᾶς ἐκκλησιαστικῆς τελετῆς....

Τοιαύτη λοιπὸν ἐν τῇ συμπαγεῖ ὀντότητι καὶ ἐκτελέσει ἡ σύγχρονος Βυζαντινὴ μουσική, χρεοκωπήσασα κατὰ μέρος ὅπως καὶ αὐτὸ τὸ Βυζαντιακὸν κράτος καθόλου, συνεστάλη, περιεσφίγχθη, κατέστη ἐνδεής, ἔπαθε φυματίωσιν, παρακολουθήσασα τὴν ἀγωνιώδη φθίσιν τοῦ ὅλου ἔθνους, ἐνεσφηνώθη εἰς πλαίσιον μιξοβαρβάρου παρασημαντικῆς μὲ χρῶμα καὶ ρυθμὸν κάπως τραγελαφικόν .... ναί! . . . .

'Αλλ' ὑπὸ τὴν περιβολὴν ταύτην μὲ τὸ ὄμμα σπινθηροβόλον ζητοῦν ἐξιλέωσιν καὶ προδίδον τὴν εὐγενῆ της καταγωγήν, τὴν ἁγνὴν χριστιανικὴν καὶ 'Ελληνικήν της ψυχήν. Πῶς;... θὰ ἴδωμεν.

(ἕπεται συνέχεια).

Κ. ΝΙΚΟΛΑΟΥ

Η ΓΗ

Ὑπὸ φυσικὴν καὶ γεωλογικὴν ἐξεταζομένη ἔποψιν.

Ἡ ΓΗ εἶναι ἓν ἐκ τῶν οὐρανίων σωμάτων, τὰ ὁποῖα σχηματίζουσι τὸ ἡλιακὸν ἡμῶν σύστημα. Ἔχει σχῆμα ἰδιάζον τὸ ὁποῖον ἐκλήθη ὑπὸ τοῦ Listing γεωειδὲς καὶ ὁμοιάζει τοῦτο πρὸς σφαῖραν πεπιεσμένην περὶ τοὺς πόλους καὶ ἐξωγκομένην περὶ τὸν 'Ισημερινόν. Περιστρέφεται περὶ ἄξονα, κεκλιμένον ἐπὶ τὸ ἐπίπεδον τῆς τροχιᾶς αὐτῆς ὑπὸ γωνίαν 27° 23′ εἰς 24 ὥρας καὶ περὶ τὸν ἥλιον ἐν διαστήματι 365 ἡμ. 5 ὥρ. 48 λ. 45,5 δ.λ. διανύουσα 29.450 μέτρα τὸ δευτερόλεπτον. Καὶ ἐκ μὲν τῆς πρώτης κινήσεως γεννᾶται ἡ ἡμέρα καὶ ἡ νὺξ ἐκ δὲ τῆς δευτέρας αἱ ὧραι τοῦ ἔτους. Ἔχει μέσην ἀκτῖνα 6367 χμ. διότι ἡ μὲν πολικὴ ἀκτὶς αὐτῆς εἶναι 6356 χμ. ἡ δὲ ἰσημερινὴ 6378 χμ. περιφέρειαν δὲ ἐπὶ μὲν τοῦ μεσημβρινοῦ 40,007, 860 μ. ἐπὶ δὲ τοῦ 'Ισημερινοῦ 40,054,000 μέτρα, ἐπιφάνειαν 510 ἑκατομ. τετραγωνικῶν χμ., ὄγκον 1 τρισεκατομ. κυβ. χμ. καὶ βάρος 6 ἑπτάκις ἑκατομ. χιλιόγραμ. 'Η Γῆ ἀποτελεῖται ἀπὸ τρία διακεκριμένα μέρη, α') ἀπὸ τὸ ἀερῶδες περίβλημα, τὴν ἀτμόσφαιραν, β') ἀπὸ τὴν χέρσον καὶ γ') ἀπὸ τὸ ὑδάτινον περίβλημα, τὸν ὠκεανόν.

Α'.) 'Ατμόσφαιρα. — 'Η Γῆ περιβάλλεται ἀπὸ τὴν ἀτμόσφαιραν ἥτις εἶναι μίγμα τριῶν ἀερίων, τοῦ 'Οξυγόνου (21 ο/ο), τοῦ 'Αζώτου (78 ο/ο) καὶ τοῦ 'Αργοῦ (1 ο/ο). Τὸ ὕψος αὐτῆς κατὰ μὲν τοὺς φυσικοὺς εἶναι 60 - 75 χμ. κατὰ δὲ τοὺς ἀστρονόμους 340 τοὐλάχιστον χμ.(1) Οἱονδήποτε καὶ ἂν εἶναι τὸ ὕψος, τὸ βάρος αὐτῆς εἶναι κατὰ τὸν J. Herschell τὰ 0,00012 τοῦ βάρους τῆς γῆς ἤτοι 5 πεντάκις ἑκατ. χιλιόγραμμα (A-E Brehm: La Terre σελ. 52) ἡ δὲ πίεσις τὴν ὁποίαν ἐπιφέρει ἐπὶ 1 τετρ. μ. εἶναι ἴση πρὸς 1033 χιλιόγραμμα. 'Εντὸς τῆς ἀτμοσφαίρας εὑρίσκονται καὶ ἴχνη ἀνθρακικοῦ ὀξέος, ὑδρατμῶν καὶ ἀμμωνίας.

'Η ἀτμόσφαιρα κρατεῖται ἐπὶ τῆς γῆς συνεπείᾳ τῶν νόμων τῆς παγκοσμίου ἕλξεως εὑρίσκεται δὲ ἐν διηνεκεῖ κινήσει. 'Εκ τῆς κινήσεως ταύτης προκύπτουσιν οἱ ἄνεμοι, καὶ ἀπὸ τοῦ πόλου πρὸς τὸν 'Ισημερινὸν πνέουσιν καθ' ὅλον τὸ ἔτος οἱ ἀληγεῖς ἄνεμοι εἰς ὕψος 8 χμ., ἀπὸ δὲ τοῦ 'Ισημερινοῦ πρὸς τὸν πόλον οἱ ἀνταληγεῖς εἰς ὕψος ἀνώτερον τῶν 8 χμ. 'Εκ τῆς αὐτῆς κινήσεως προέρχονται α'.) οἱ περιοδικοὶ ἄνεμοι, μουσσῶνες (ἰδίᾳ εἰς τὴν 'Ινδικὴν), οἱ ἐτησίαι (εἰς τὴν Μεσόγειον) καὶ αἱ αὖραι. β'.) οἱ τοπικοὶ ἄνεμοι, σιμοὺν (Σαχάρα), χαρματὰν (παράλια τῆς Γουϊνέας), χαμσὶν (Αἴγυπτος), σιρόκκο ('Ιταλία καὶ μεσημβρινὴ Γαλλία), föhn ('Ελβετία), μιστρὰλ (βορειοδυτ. καὶ νότιος Γαλλία) καὶ τέλος οἱ καταστρεπτικοὶ κυκλῶνες (2) εἰς τὰς 'Αντίλλας, 'Ινδίας, νῆσον τῆς 'Ενώσεως καὶ τοῦ Μαυρικίου, οἱ τυφῶνες εἰς τὴν θάλασσαν τῆς Κίνας, οἱ σίφωνες καὶ οἱ tornados εἰς τὴν κοιλάδα τοῦ Μισσισσιπῆ.

Β'.) Χέρσος. — 'Εκ τῶν 510 ἑκατομ. τετρ. χμ. κατὰ τὸν De Lapparent, ἡ χέρσος κατέχει μόνον 145 ἑκ. τ. χμ. τὰ δὲ λοιπὰ 365 ἑκ. τ. χμ. κατέχονται ὑπὸ τῶν ὑδάτων. 'Εκ τούτων τὰ μὲν 100,800,000 εὑρίσκονται εἰς τὸ βόρειον ἡμισφαίριον τὰ δὲ 44,200, 000 εἰς τὸ νότιον. 'Εὰν ἐπισκοπήσωμεν τὴν ὑδρόγειον σφαῖραν θὰ ἐξαγάγωμεν τὰ ἑξῆς λίαν σημαντικὰ πορίσματα: α'.) ὅτι ἡ ξηρὰ συγκεντροῦται εἰς τὸ βόρειον ἡμισφαίριον διότι ἡ Εὐρώπη ἐκτείνεται μέχρι τοῦ 71° 10 Β. πλάτους, ἡ 'Ασία μέχρι τοῦ 77° 42′ καὶ ἡ Β. 'Αμερικὴ μέχρι τοῦ 71° 50′, ἡ Ν. 'Αμερικὴ μέχρι τοῦ 56° νοτίου πλάτους, ἡ Αὐστραλία διὰ τῆς Τασμανίας μέχρι τοῦ 43° 40′ καὶ ἡ 'Αφρικὴ μέχρι τοῦ 34° 51′. β'.) ὅτι αὕτη περιβάλλει τὸν βόρειον τῆς γῆς πόλον αἱ δὲ χωρίζουσαι αὐτὰς θάλασσαι ἔχουσι σχετικῶς μικρὰν ἔκτασιν, οὕτω ὁ Βερίγγειος πορθμὸς ἔχει πλάτος 111 χιλ. ἡ δὲ μεταξὺ τῆς Νορβηγίας καὶ Groënland ἀπόστασις εἶναι 1500 χιλ. Τοὐναντίον δὲ πρὸς νότον ἀπολήγει εἰς ὀξὺ καὶ αἱ ἔσχατοι αὐτῆς

1). 'Ο 'Εμμ. Liais παρατηρῶν τὴν διάρκειαν τοῦ λυκόφωτος εἰς τὰς τροπικὰς χώρας ὑπελόγισε τὸ ὕψος τῆς ἀτμοσφαίρας εἰς 320-340 χμ. (Em. Liais: L'espace céleste et la nature tropicale σελ. 375.)

2). 'Ο κατὰ τὸν 'Ιούνιον τοῦ παρελθόντος ἔτους ἐνσκήψας ἐν Μόσχᾳ κυκλὼν ἐπέφερε ζημίας ἄνω τῶν 2,500,000 ρουβλίων. (Bul. de la Société Asrtonomique de France Νοεμ. 1904.)

ἄκραι χωρίζονται ὑπὸ πολὺ μεγαλυτέρων ἀποστάσεων. Οὕτω ἀπὸ τοῦ Ἀκρωτηρίου τῆς Καλῆς Ἐλπίδος μέχρι τοῦ ἀκρωτηρίου τοῦ Horn ὑπάρχει ἀπόστασις 89⁰ (1⁰=111 χιλ.) ἀπὸ δὲ τοῦ ἀκρωτηρίου τοῦ Horn μέχρι τοῦ South Cap τῆς Τασμανίας 144⁰ καὶ ἀπὸ τούτου μέχρι τοῦ Ἀκρωτηρίου τῆς Καλῆς Ἐλπίδος 173⁰. γ'.) ὅτι ἡ χέρσος συγκλίνει πάντοτε πρὸς νότον καὶ σχηματίζει χερσονήσους ἢ νήσους· οὕτω ἐν Εὐρώπῃ ἔχομεν τὴν Σκανδιναυικήν, καὶ τὰς χερσονήσους τῆς Μεσογείου, ἐν Ἀσίᾳ τὴν χερσόνησον τῆς Ἀραβίας, τῆς Ἰνδικῆς μετὰ τῆς νήσου Ταπροβάνις (Κεϋλάνης), τὴν Μαλάκκαν, τὴν Κορέαν κ.τ.λ. ἐν τῇ Ἀμερικῇ τὰς χερσονήσους τῆς Φλωρίδος καὶ Καλλιφορνίας. Ἐξαίρεσιν τοῦ κανόνος τούτου ποιοῦνται ἡ χερσόνησος τῆς Ἰουτλάνδης (Δανία) καὶ ἡ Σκωτία. δ'.) Τὸ νότιον μέρος τῆς χέρσου ἐκφεύγει πρὸς ἀνατολὰς ἐν σχέσει πρὸς τὸ βόρειον αὐτῆς. Ἡ νοτία Ἀφρικὴ κεῖται πρὸς τὸ Ἀνατολικὸν τῆς Εὐρώπης, ἡ Αὐστραλία εὑρίσκεται ὑπὸ τὴν Ἰαπωνίαν, οἱ δὲ μεσημβρινοὶ τῆς νοτίου Ἀμερικῆς συναντῶσιν ὀλίγα μόνον σημεῖα τῆς βορείου. ε'.) Αἱ ἤπειροι διασπῶνται καὶ διαχωρίζονται ὑπὸ τῶν θαλασσῶν καὶ τῶν ὠκεανῶν οἵτινες περιβάλλουσιν ὁλόκληρον τὴν γῆν. στ'.) Τὰ ὄρη καὶ τὰ ὀροπέδια δὲν κεῖνται εἰς τὸ μέσον τῶν ἠπείρων ἀλλ' εἰς τὰ ἄκρα αὐτῶν καὶ κατέρχονται εἴτε παραλλήλως πρὸς τὴν παραλίαν εἴτε καθέτως ἐπ' αὐτήν. Καὶ κατὰ μὲν τὴν πρώτην περίπτωσιν τὸ σύστημα τῶν ὀρέων ἐκλήθη Εἰρηνικὸν ὑπὸ τοῦ Suess καὶ παρατηρεῖται εἰς τὸν κόλπον τῆς Βεγγάλης, Ἰνδοκίναν, Ἰάβαν, Ἰαπωνίαν, τὰς Κουρίλας νήσους, τὰς Ἀλεούτας νήσους καὶ καθ' ὅλην τὴν ἔκτασιν τῆς Δ. Ἀμερικῆς. Κατὰ δὲ τὴν δευτέραν τὸ σύστημα λέγεται Ἀτλαντικὸν καὶ παρατηρεῖται εἰς ὁλόκληρον τὴν ἀνατολικὴν παραλίαν τῆς Ἀμερικῆς μέχρι τῆς Γροιλανδίας, εἰς τὴν Σκανδιναυίαν, Γαλλίαν, Πορτογαλλίαν καὶ μέρος τῆς Ἱσπανίας. Τὸ πλεῖστον μέρος τῆς Μεσογείου ἀνήκει εἰς τὸ Εἰρηνικὸν σύστημα, ὡσαύτως καὶ ἡ Ἀφρικὴ πλὴν τῆς ὀροσειρᾶς τοῦ Ἄτλαντος καὶ τῶν τῆς νήσου Μαδαγασκάρης. Εἰς τὸν Ἰνδικὸν ὠκεανὸν παρατηροῦνται ἀμφότερα τὰ συστήματα εἰς δὲ τὴν Αὐστραλίαν τὸ σύστημα τοῦ Ἀτλαντικοῦ. ζ'.) Τὸ 1/20 τῆς χέρσου ἔχει τοὺς ἀντίποδας αὐτῆς ἐπὶ τῆς ξηρᾶς τὰ δὲ 19/20 ἔχουσι τοὺς ἀντίποδας αὐτῶν ἐπὶ τῆς θαλάσσης· οὕτω, ἐξ ὅλης τῆς Εὐρώπης μόνον τὸ ΝΔ. τῆς Ἱσπανίας προβάλλεται ἐπὶ τῆς Νέας Ζηλανδίας, ὁλόκληρος ἡ Ἀφρικὴ πλὴν τοῦ Λευκοῦ ἀκρωτηρίου ἔχει ὡς ἀντίποδας θάλασσαν, τὸ μόνον δὲ μέρος τῆς Ἀσίας ὅπερ ἔχει ὡς ἀντίποδας ξηρὰν εἶναι τρίγωνον ἔχον κορυφὴν τὴν λίμνην Βαϊκάλην καὶ βάσιν τὴν μεταξὺ Κοχιγκίνας καὶ Ἰαπωνίας ἔκτασιν. Τὸ τρίγωνον τοῦτο προβάλλεται ἐπὶ τῆς νοτίας ἄκρας τῆς Ν. Ἀμερικῆς. Ἐπειδὴ δὲ ἡ χέρσος ἀποτελεῖ τὰς προεξοχὰς αἱ δὲ θάλασσαι πληροῦσι τὰς βαθύτητας τῆς γῆς, δυνάμεθα νὰ εἴπωμεν ὅτι πᾶσα ἀνύψωσις τῆς χέρσου ἔχει πιθανότητα 19 πρὸς 1 νὰ ἀντιστοιχῇ πρὸς βαθύτητα κειμένην εἰς τοὺς ἀντίποδας αὐτῆς. Ἡ παρατήρησις αὕτη ἐπεβεβαιώθη κατὰ τὸ ταξείδιον τοῦ Nansen. Οὗτος παραπλέων τὰς βορείους πολικὰς χώρας εὗρε βάθος 3500 - 3600 μ. ἐν ᾧ παρὰ τὸν νότιον πόλον ἐκτείνεται χέρσος τῆς ὁποίας τὸ γνωστὸν τμῆμα, ἡ χώρα τῆς Βικτωρίας, ἔχει ὕψος 3000 μέτρων.

Τέλος ἐὰν ὡς πόλον τῆς γῆς λάβωμεν σημεῖον κείμενον πλησίον τῆς πόλεως Cloyes (εἰς τὸν νομὸν Eure-et-Loir) πλησίον τῶν Παρισίων καὶ χωρίσωμεν τὴν γῆν εἰς δύο ἡμισφαίρια, τὸ Βόρειον θὰ ἔχῃ ἴσην ποσότητα στερεᾶς καὶ θαλάσσης τοὐναντίον δὲ τὸ νότιον θὰ ἔχῃ ἐννέα μέρη θαλάσσης καὶ ἓν μέρος ξηρᾶς. (De Lapparent : notions générales sur l'écorce terrestre σελ. 20 καὶ ἑφεξῆς.) Ἡ χέρσος ὑψοῦται κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον ὑπεράνω τῆς ἐπιφανείας τῆς θαλάσσης, τὰ ὑψηλότερα ὄρη καὶ αἱ ταπεινότεραι καταδύσεις δὲν δύνανται νὰ μεταβάλλωσι τὸ σφαιρικὸν τῆς γῆς σχῆμα. Οὕτω ἡ ὑψηλοτέρα τῶν Ἰμαλαΐων ὀρέων κορυφὴ τὸ Gaurisankar, τὸ ὁποῖον ἔχει 8840 μ. ὕψος μόλις παριστᾷ τὸ 1/720 τῆς ἀκτῖνος τῆς γῆς, τὸ δὲ Λευκὸν ὄρος (ἐν Ἐλβετίᾳ) τὸ ὁποῖον ἔχει 4810 μ. ὕψος τὸ 1/1321. Ἐὰν κατασκευάσωμεν ὑδρόγειον σφαῖραν ἔχουσαν ἀκτῖνα 15 μ. ἡ μεγαλυτέρα τῆς γῆς ἔξαρσις θὰ παρασταθῇ ἐπ' αὐτῆς μόλις δι' 0,01 μ. Δυνάμεθα λοιπὸν νὰ εἴπωμεν ἄνευ δισταγμοῦ ὅτι αἱ ἀνωμαλίαι τῆς γῆς εἶναι ἀσυγκρίτῳ τῷ λόγῳ ἀνεπαισθητότεραι τῶν τραχυτήτων τοῦ κελύφους τοῦ ᾠοῦ.

Τὸ ὑπεράνω τῆς ἐπιφανείας τῆς θαλάσσης ποσὸν τῆς χέρσου ἀνέρχεται εἰς 100 ἑκατ. κυβικὰ μέτρα κατὰ δὲ τὸν Penck :

Τὰ	0,6	τῆς ἐπιφ. αὐτῆς	εἶναι	ὑπὸ	τὴν ἐπιφ.	τῆς	θαλ.
»	34,7	ἔχουσιν ὕψος	ἀπὸ	0	μέχρι 200 μ.	ἄνω	θ.
»	21,6	»	»	» 200	» 500 »	»	»
»	21,4	»	»	» 500	» 1000 »	»	»
»	14,2	»	»	» 1000	» 2000 »	»	»
»	3,7	»	»	» 2000	» 3000 »	»	»
»	2,1	»	»	» 3000	» 4000 »	»	»
καὶ τὰ	1,	»	ἄνω τῶν 4000 μ				

Ἐὰν δὲ ἡ χέρσος ἰσοπεδωθῇ θὰ ἀποτελέσῃ πεδιάδα ἔχουσαν 700 μ. ὕψος ὑπεράνω τῆς ἐπιφανείας τῆς θαλάσσης.

Γ'. **Θάλασσαι.** — Αἱ θάλασσαι κατέχουσιν ὡς εἴπομεν τὰ 365 ἑκατ. τ. Χμ. τῆς ἐπιφανείας τῆς γῆς. (1) Ἐκ τούτων·

ὁ Βόρειος Πεπηγὼς Ὠκεανὸς κατέχει περίπου	12 ἑκατ. τ. χμ.
ὁ Νότιος μετὰ τῶν περὶ αὐτὸν πολικῶν χωρῶν (2)	20 ἑκατ. τ. χμ.
ὁ Ἀτλαντικὸς Ὠκεανὸς	100 » » »
ὁ Ἰνδικὸς	68 » » »
καὶ ὁ Εἰρεινικὸς	173,8 » » »

(Annuaire du Bureau des Longitudes ἔτος 1903 σελ. 425).

Ἡ σύστασις αὐτῶν εἶναι σταθερὰ διότι ἐπὶ 1000 γραμμαρίων θαλασσίου ὕδατος τὰ 965 εἶναι καθαρὸν ὕδωρ τὰ δὲ λοιπὰ 35 γρ. εἶναι στερεαὶ οὐσίαι διαλελυμέναι. Καὶ πάλιν ἐκ τῶν 35 τούτων γραμμαρίων τὰ 3/4 σχεδὸν εἶναι μαγειρικὸν ἅλας τὰ δὲ λοιπὰ διάφοροι οὐσίαι εὑρισκόμενα κατὰ τὴν ἑξῆς ἀναλογίαν:

Χλωριοῦχον	Νάτριον (ἅλας μαγειρικὸν)	26,965	γρ.
»	Μαγνήσιον	3,371	»
Θειϊκὸν	»	2,113	»
»	Ἄσβεστον (Γύψος)	1,412	»
Χλωριοῦχον	Κάλι	0,725	»
Ἀνθρακικὸν	Ἄσβεστον (Μάρμαρον)	0,310	»
ἤτοι ἐπὶ 1000 γρ. θαλασσίου ὕδατος στερεαὶ οὐσίαι		34,716	»

Ἐν τῷ θαλασσίῳ ὕδατι ἀνευρίσκονται πάντα ἐν γένει τὰ ἁπλᾶ σώματα ἄλλα ἐν σχετικῇ ποσότητι ὡς τὸ Βρώμιον ὑπὸ μορφὴν Βρωμιούχου Μαγνησίου καὶ ἄλλα κατ' ἐλάχιστα ποσὰ ὡς τὸ Ἰώδιον καὶ τὸ Βόριον καὶ τέλος ἴχνη διαφόρων μετάλλων οἷον Σιδήρου, Καβαλτίου, Νικελίου, Ψευδαργύρου, Χαλκοῦ, Μολύβδου, Ἀργύρου καὶ Χρυσοῦ. (1)

Ἡ ἁλμυρότης τῶν θαλασσῶν ἐξαρτᾶται ἐκ τῆς ἐξατμίσεως τὴν ὁποίαν ὑφίσταται ἡ ἐλευθέρα ἐπιφάνεια αὐτῶν καὶ ἐκ τοῦ ποσοῦ τῶν ὑδάτων τῶν ποταμῶν τὰ ὁποῖα δέχονται. Ἡ Μεσόγειος ἔχει ἁλμυρότητα 0,038, ἡ Ἐρυθρὰ θάλασσα 0,041—0,043 ἕνεκα τῆς ἐξατμίσεως, ἡ Κασπία θάλασσα ἔχει διάφορον ἁλμυρότητα παρὰ μὲν τὰ δέλτα τοῦ Βόλγα καὶ τοῦ Οὐράλη ποταμοῦ 0,009 παρὰ δὲ τὸν κόλπον τοῦ Καραμπογάζ τὰ ὕδατα αὐτῆς εἶναι ὑπερκεκορεσμένα ἅλατος ὥστε πᾶσα ζωὴ ἐξέλιπεν ἤδη. Ὁ De Baer ὑπελόγισεν ὅτι καθ' ἑκάστην ἡμέραν καθιζάνουσι 350,000 τόνοι ἅλατος (A. E. Brehm La Terre σελ. 72). Ὁ Εὔξεινος πόντος ἔχει ἁλμυρότητα 0,011, ἡ Βαλτικὴ μόνον 0,005. Ἡ μέση πυκνότης τοῦ ὕδατος τῶν θαλασσῶν κυμαίνεται ἀπὸ τοῦ 1,028 μέχρι τοῦ 1,016. Ἐν γένει δὲ παρετηρήθη ὅτι τὰ ὕδατα τοῦ Νοτίου ἡμισφαιρίου εἶναι ἐλαφρότερα τῶν τοῦ Βορείου.

Τὸ χρῶμα τῶν θαλασσῶν εἶναι κυανοῦν καὶ προέρχεται κατὰ τὸν Tyudall ἐκ τῶν σωμάτων τὰ ὁποῖα εὑρίσκονται διαλελυμένα ἐν αὐταῖς, σπανίως καὶ διὰ τὸν αὐτὸν λόγον ἀποκλίνει πρὸς τὸ πράσινον. Παρὰ τὰς ἐκβολὰς ὅμως τῶν μεγάλων ποταμῶν λαμβάνει χρῶμα ἐρυθρὸν ἢ κίτρινον ἀναλόγως τῶν οὐσιῶν τὰς ὁποίας συμπαρασύρει τὸ ρεῦμα αὐτῶν.

(1) Ὁ Tait (Challenger Reports Physics and Chemistry 1889) ἔκαμε σπουδαιοτάτην παρατήρησιν ἐπὶ τῶν θαλασσῶν. Ἕνεκα τοῦ συμπιεστοῦ τοῦ ὕδατος καὶ ἐπιφάνεια τῶν θαλασσῶν, λέγει, εἶναι κατὰ 35 μ. ταπεινοτέρα ὡς ἐκ τούτου 5. ἑκατ. τ. Χμ. τῆς χέρσου εὑρίσκονται ὑπεράνω τοῦ ὕδατος, ἅτινα ἄλλως θὰ ἐκαλύπτοντο ὑπὸ τῶν ὑδάτων.

(2) Ὁ Murray ὑπολογίζει τὴν ἐπιφάνειαν τῶν νοτίων πολικῶν χωρῶν εἰς 9 ἑκατ. τ. Χμ. (Scottish Geog, Mag. 1886 σελ. 550).

(1) Κοραλλιογενῆ τινα (Pocillopora alcicornis περιέχουσιν ἐν αὐτοῖς μέταλλα Χαλκόν, Μόλυβδον καὶ Ἄργυρον).

Ἡ θερμοκρασία τοῦ ὕδατος τῶν θαλασσῶν κατέρχεται ἀναλόγως τῆς ἀποστάσεως ἀπὸ τῆς ἐλευθέρας ἐπιφανείας, ὁ δὲ νόμος τὸν ὁποῖον ἀκολουθεῖ ἡ μεταβολὴ τῆς θερμοκρασίας διατελεῖ μέχρι τοῦδε ἄγνωστος. Παρετηρήθη ὅμως ὅτι, ἐν τῷ Ἀτλαντικῷ Ὠκεανῷ καὶ ἐπὶ τῆς γραμμῆς τοῦ Ἰσημερινοῦ, ἐπὶ μὲν τῆς ἐπιφανείας τοῦ ὕδατος ἡ θερμοκρασία εἶναι 25⁰ εἰς βάθος 500 μ. 10⁰ εἰς δὲ τὸν πυθμένα σχεδὸν 0⁰. Εἰς τὰς θαλάσσας τὰς συγκοινωνούσας μετὰ τῶν πολικῶν θαλασσῶν παρατηρεῖται σταθερὰ θερμοκρασία 4⁰ εἰς βάθος 1000 μ. Εἰς τὴν Μεσόγειον θάλασσαν ἡ θερμοκρασία τοῦ ὕδατος ἐξαρτᾶται ἐκ τῆς ὥρας τοῦ ἔτους ἀπὸ 200 ὅμως μέτρων βάθους μεχρὶ τοῦ πυθμένος (2000 μ.) ἡ θερμοκρασία μένει σταθερὰ καὶ σχεδὸν 13⁰. Ἡ θερμοκρασία αὕτη εἶναι ἡ αὐτὴ πρὸς τὴν θερμοκρασίαν σημείων τινῶν τῆς ἐπιφανείας αὐτῆς κατὰ τὸν χειμῶνα. (Annuaire du Bureau des Longitudes ἔτος 1903 σελ. 250).

Ἡ γραμμὴ τῆς ἐπιπολῆς (niveau) τῶν θαλασσῶν ἐξαρτᾶται α') ἐκ τῆς διευθύνσεως τῶν πνεόντων ἀνέμων ὅπως συμβαίνει εἰς τὴν Βαλτικὴν θάλασσαν ἔνθα τὸ ὕδωρ ἀνυψοῦται πρὸς ἀνατολὰς ἕνεκα τῶν δυτικῶν ἀνέμων, β') ἐκ τῶν παλιρροιῶν ἕνεκα τῶν ὁποίων τὸ ὕδωρ τῆς Ἐρυθρᾶς θαλάσσης ἀνέρχεται κατὰ τὴν ἄμπωτιν εἰς ὕψος 0,80 μ. ὑπεράνω τῶν ὑδάτων τῆς Μεσογείου ἐνῷ κατὰ τὴν πλημμυρίδα εὑρίσκεται εἰς τὸ αὐτὸ ὕψος, γ') ἐκ τοῦ ποσοῦ τῶν διαλελυμένων οὐσιῶν, αἱ ἀραιότεραι θάλασσαι ἔχουσι καὶ μεγαλύτερον ὕψος τῶν πυκνοτέρων· δ') ἐκ τῆς ἐξατμίσεως ὁπότε ἡ μεγάλη ἐξάτμισις καταβιβάζει καὶ τὴν γραμμὴν τῆς ἐπιπολῆς τῶν θαλασσῶν καὶ τέλος ἐκ τῆς ἔλξεως τὴν ὁποίαν ἀσκοῦσιν αἱ εἰς τὰ παράλια αὐτῶν κείμεναι ἤπειροι.

Ὁ πυθμὴν τῶν θαλασσῶν εἶναι συνήθως κυρτὸς (ὁ πορθμὸς τοῦ Calais εἶναι κοῖλος) καὶ ἀνώμαλος παρουσιάζων ὡς ἡ χέρσος ἐξάρσεις· τὸ δὲ βάθος αὐτῶν ποικίλει.

Αἱ κατὰ διαφόρους ἐποχὰς γενομέναι βαθυμετρήσεις ἔδωκαν τὰ ἑπόμενα βάθη:

Εἰρηνικὸς πλάτ.	Ν. 30⁰ 25'	Μῆκ. Δ. (Παρισ)	79⁰ 0'9416 μ.
Θάλ. Ἰαπων. »	Β. 45⁰ 0'	» Α. »	150⁰ 0'8910 »
Ἀτλαντικὸς »	Β. 19⁰ 39'	» Δ. »	64⁰ 84'8340 »
Ἰνδικὸς »	Ν. 23⁰ 0'	» Α. »	98⁰ 15'5820 »
Μεσόγειος »	Β. 35⁰ 45'	» Α. »	16⁰ 0'3968 »

Τὸ ἐλάχιστον βάθος ἔχει ἡ Βαλτικὴ θάλασσα (50 μ.) εἰς δὲ τὴν Πολυνησίαν πλησίον τῆς νήσου Tonga εὑρέθη βυθὸς βάθους 9437 μ. τὸ ὁποῖον παριστᾷ τὸ 1/675 τῆς ἀκτῖνος τῆς Γῆς. (A. De Lapareut: Notious générales sur l' écorce terrestre σελ. 22).

(Ἕπεται συνέχεια).

Κ. Θ. ΠΑΓΩΝΗΣ

ΠΕΡΙ ΦΙΛΟΞΕΝΙΑΣ

ΠΑΡ' ΟΜΗΡΩ

Β'.

(Συνέχεια)

ΛΑΒΩΜΕΝ ἤδη τὸ ἕτερον τῆς Ὁμηρικῆς Μούσης καλλιτέχνημα, τὴν Ὀδύσσειαν, καὶ αὐτὸ καθ' ἑαυτὸ διασκοπήσωμεν.

Ἐὰν ἀνασύρωμεν τὸν ἐξωτερικὸν μυθώδη πέπλον ὑφ' ὃν καλύπτεται ποιά τις ἱστορικὴ βάσις καὶ ἐξετάσωμεν τὴν ἔντεχνον αὐτῆς ὑφὴν ὑπ' ἀλληγορικὴν ἔποψιν θὰ δυνηθῶμεν νὰ ἐπιδείξωμεν τῆς φιλοξενίας τὴν αἴθουσαν κάλλιον, τὴν κυριαρχοῦσαν ἐν τῷ ἔπει τούτῳ ἰδέαν αὐτῆς καὶ τὰς ποικίλας μὲν ἀλλὰ σταθερὰς αὐτῆς διατυπώσεις. Θὰ ἴδωμεν ὅτι ἀναγκαίως ἀπαστράπτει ἀπ' ἀρχῆς μέχρι τέλους ἐν τῇ οἰκονομίᾳ τοῦ τελειοτάτου τούτου πονήματος ἡ χαρίεσσα μορφὴ τῆς φιλοξενίας, ἀκούεται ἡ συμπαθὴς καὶ φιλάνθρωπος αὐτῆς φωνὴ καὶ διαχεῖται ὡς μυροβόλος αὖρα ἡ φιλόστοργος καὶ ἀδελφικὴ αὐτῆς ἀγάπη ἡ ὁποία περιβάλλει τοὺς δυστυχεῖς καὶ ἔχοντας ἀνάγκην τῶν περιθάλψεων αὐτῆς.

Ἡ Ὀδύσσεια μετὰ τὴν ἀφαίρεσιν τοῦ μυθικοῦ πεπλώματος ἀλληγορικῶς θεωρουμένη οὐδὲν ἄλλο παρίστησιν ἢ τὸν ἀνθρώπινον βίον. Καὶ ἐν ἐκείνῃ μὲν ἥρως παλαίων ἅμα καὶ πάσχων εἶναι ὁ Ὀδυσσεύς, ἐν τούτῳ δὲ ἀγωνίζεται καὶ μοχθίζει ὁ ταλαίπωρος ἄνθρωπος, ἐκεῖ παρίσταται ὁ πολυπαθὴς Ὀδυσσεὺς μυρίας ὑφιστάμενος δυσκολίας καὶ καταδιώξεις ἐν ταῖς προσπαθείαις αὐτοῦ ὅπως ἐπανέλθῃ εἰς τὴν πατρίδα, ἐνταῦθα ὁ ἄνθρωπος ἐργάζεται καὶ ὑποφέρει ἵνα ὡς οἷόν τε τάχιον ἐπανακάμψῃ εἰς τὴν φυσικὴν καὶ γενέτειραν πατρίδα, τὴν γῆν «Ἰθάκη εἰ καὶ ἐν γῇ ἀπελεύσει». Ἐκεῖ μέχρις οὗ ἐπανέλθῃ εἰς τὴν προσφιλῆ πατρίδα ὁ πολυπλάνητος Ὀδυσσεὺς μυρία ἀπαντῶν προσκόμματα, ἃ κατορθοῖ νὰ ὑπερβάλλῃ διὰ τῆς συνέσεως (Ἀθηνᾶς), ἐνταῦθα ὁ ἄνθρωπος καθ' ἕκαστον σχεδὸν βῆμα εὑρίσκει ἐμπόδια, ὑφίσταται πολυειδεῖς κακουχίας καὶ ὑποκάρδιον διαβιβρώσκει αὐτὸν ἄλγος ἐν τῷ περὶ τῆς βελτιώσεως τῆς τύχης αὐτοῦ ἀγῶνι. Πάντων δὲ τούτων φαίνεται πως κουφιζόμενος διὰ τῆς περισκέψεως καὶ σωφροσύνης.

Ἀλλὰ μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων ἡ Ὀδύσσεια παρ' ὅλην τὴν τραγικὴν καὶ γελείαν αὐτῆς περιπέτειαν ἐμφανίζεται μυριόστολος, διότι πολλοὶ εἰσὶν οἱ πάσχοντες ἐν αὐτῇ, καὶ οὐχ εἷς ὥσπερ ἐν τῇ Ὀδυσσείᾳ. Καὶ εἶναι ἥρως πραγματικῶς ἐν αὐτῇ ἐκεῖνος ὅστις δὲν ἀποδειλιᾷ πρὸ τῶν βιωτικῶν κωλυμάτων ἀλλὰ παλαίει ἀκλόνητος μέχρις οὗ θριαμβεύσῃ αὐτῶν, ἢ πέσῃ γενναίως ὑπομείνας τὰς ἀντιξόους τῆς τύχης ἐπιθέσεις.

Τρεῖς μεγάλους κινδύνους συνήντησε κατὰ τὸν πλοῦν αὐτοῦ ὁ ἐκπροσωπῶν τὸ πολυμήχανον Ἑλληνικὸν πνεῦμα ἥρως, κινδύνους οὓς ἐλάχιστά τις ὑποπτεύει, τοὐναντίον μάλιστα θεωρεῖ εὐφρόσυνα τοῦ βίου μειδιάματα καὶ ὡς εὐδαιμονίας ἐνεγκαλίσματα, τὰς Σειρῆνας, τὴν Καλυψὼ καὶ τὴν Κίρκην. Τρεῖς ἐπίσης φοβεροὺς ἐχθροὺς συνήντησε κατὰ τὴν ἐπάνοδον αὐτοῦ εἰς τὴν πατρίδα ὁ ἀτρόμητος Ὀδυσσεύς, τοὺς Κίκονας, τὸν Κύκλωπα καὶ τοὺς Λαιστρυγόνας. Ὡσαύτως τρεῖς ἐσωτερικοὺς ἐχθροὺς ἢ προσπεποιημένους φίλους ἀνακαλύπτει κατὰ τὸν διάπλουν αὐτοῦ ὁ πορθητὴς τῆς Τροίας στρατηλάτης, τοὺς Λωτοφάγους, τοὺς φίλους αὐτοῦ ἁμαρτάνοντας καὶ τοὺς ἑταίρους ζηλοτυποῦντας. Πόσον ζωηρῶς ἀναπλάττουσι τὸν ἀνθρώπινον βίον οἱ ἀλληγορικοὶ οὗτοι συνδυασμοὶ οἱ ὁποῖοι ὑπὸ μυθολογικὰ ὀνόματα προβάλλονται ἐν τῇ θαυμασίᾳ ἐκείνῃ ἐποποιΐᾳ. Τί εἶναι αἱ Σειρῆνες ἢ τὰ θέλγητρα τοῦ παρόντος βίου, οἱ βραχώδεις σκόπελοι δι' ὧν διαπλέει τὸ ἡμέτερον σκάφος; Καὶ τί ἄλλο εἶναι ἡ Κίρκη ἢ ἡ μαγεύουσα ἡδονή, ἥτις ζητεῖ νὰ σβέσῃ τὸ θεῖον ζώπυρον τῆς ἀνθρωπίνης ὀντότητος καὶ νὰ μεταβάλῃ αὐτὴν εἰς κτηνώδη ἀγέλην. Ἡ Καλυψὼ εἶναι μακρός τις τοῦ ἀνθρωπίνου βίου σταθμός, εἶναι ἡ νεαρὰ ἡλικία, ἥτις μεθ' ὑπνωτικῆς δυνάμεως ὑποβάλλει εἰς τὸν ἄνθρωπον τὴν ἰδέαν τῆς ἀθανασίας ἵνα συμπαρασύρῃ εἰς ἀπολαύσεις καὶ ἀποτρέψῃ αὐτὸν τοῦ ἀληθοῦς προορισμοῦ ὅστις εἶναι ἡ εἰς τὴν πατρίδα ἐπάνοδος, ἤτοι ἡ εἰς τοὺς κόλπους τοῦ οἰκογενειακοῦ βίου.

Ἡ πολιάζουσα ὅμως θρὶξ ὑπομιμνήσκει αὐτοῦ φεύγουσαν ἀνεπιστρεπτεὶ τὴν φαντασιώδη ἀθανασίαν καὶ ριπτάζει εἰς πέλαγος ἀνεξαντλήτων σκέψεων πῶς θὰ ἐπανέλθῃ εἰς τὴν οἰκογενειακὴν ἀγκάλην, ὡς ὁ Ὀδυσσεὺς μακρὰν τοῦ μεγάρου τῆς Καλυψοῦς καὶ παρὰ τὸν ἰχθυόεντα πόντον ἀναπολεῖ τὴν φιλτάτην αὐτοῦ οἰκογένειαν καὶ μαῦρα χύνει δάκρυα, ποθεῖ καὶ εὔχεται νὰ ἐπανίδῃ αὐτήν. Οἱ Κίκονες εἶναι οἱ ἐχθροὶ καθ' ὧν ὁ ἄνθρωπος πρωτίστως θριαμβεύει. Ὁ θρίαμβος οὗτος διδάσκει ἡμᾶς ὅτι δὲν πρέπει νὰ ὑπερηφανευώμεθα διὰ τὰς πρώτας τυχὸν δάφνας ἃς ἠθέλομεν δρέψῃ ἐν τῷ σταδίῳ ἡμῶν ἵνα μὴ πολλαπλασιασθῶσιν οἱ ἐχθροὶ καὶ προξενήσωσιν ἡμῖν δυσεπανορθώτους συμφοράς. Ὁ Κύκλωψ εἶναι ἡ ἐκπροσώπησις τῆς βίας καὶ τῆς αὐθαιρεσίας, ἥτις οὔτε θείους οὔτε ἀνθρωπίνους σέβεται νόμους καὶ τῆς ὁποίας δύναται νὰ κατισχύσῃ ὁ ἄνθρωπος διὰ τῆς ὑπομονῆς καὶ ἀνδρείας. Τῶν πλεονεκτῶν δὲ καὶ ἀδίκων ἀνθρώπων, τῶν Λαιστρυγόνων, πῶς ἄλλως δύναταί τις νὰ ἀπαλλαγῇ, ἢ διὰ τῆς ταχείας ἀπομακρύνσεως ἀπ' αὐτῶν, ὡς ἔπραξεν ὁ Ὀδυσσεὺς ἀποκόψας τὰ ἀπόγαια τῶν πλοίων αὐτοῦ καὶ εἰς τοῦ πόντου τὴν διάκρισιν παραδοθείς; Οἱ Λωτοφάγοι εἶναι τοῦ κόσμου τούτου οἱ ὑποκριταί, οἱ ἐπίπλαστοι φίλοι, οἱ κόλακες ὧν τὰ ἐδέσματα δέον νὰ ἀποφεύγῃ τις ἵνα μὴ ἡ ψυχὴ αὐτοῦ διαφθαρῇ, ἡ πυξὶς τῆς σωτηρίας. Τί εἶναι ἡ θυσία τῶν βοῶν τοῦ Ἡλίου εἰ μὴ τὰ σφάλματα εἰς ἃ ὠθοῦσιν ἡμᾶς οἱ φίλοι καὶ αἱ ἁμαρτίαι ἃς διαπράττομεν ἕνεκα τῶν ἀτελῶν στοιχείων τῆς ἀγωγῆς καὶ παιδεύσεως ἡμῶν καὶ τῶν ὁποίων λυτρούμεθα διὰ τοῦ λογικοῦ ὅστις εἶναι ὁ ἀρχηγὸς τῶν ἑταίρων; Οἱ μὴ εἰλικρινεῖς φίλοι ὑποσκάπτουσι τὴν εὐδαιμονίαν ἡμῶν, ζηλοτυποῦσι τὴν τύχην καὶ λύουσι τὸν σωτήριον ἀσκὸν τοῦ Αἰόλου, ἐπειδὴ ἐκλαμβάνουσιν ὅτι ἐγκλείει θησαυροὺς ἀμυθήτους. Οὕτω δὲ καὶ τὴν ἑαυτῶν σωτηρίαν ματαιοῦσι καὶ τὴν ταχεῖαν τῶν φίλων εὐδαιμονίαν ὑπερτίθενται.

Ἀφοῦ λοιπὸν ἡ Ὀδύσσεια ἀλληγορικῶς παριστᾷ τὸν ἀνθρώπινον βίον, ὁ δ' ἄνθρωπος κατ' αὐτὸν ἔχει ἀπόλυτον ἀνάγκην τῆς φιλοξενίας καὶ τῶν συγγενῶν αὐτῆς ἀρχῶν τῆς συνδρομῆς καὶ προστασίας, ἤτο δυνατὸν νὰ μὴ κατέχῃ ἐν τῷ ἡρωϊκῷ τούτῳ ἔπει μέγαν χῶρον ἡ εὐεργετικὴ αὕτη τῶν ἀνθρώπων ἀρετή; Συναισθάνεται ἄλλος τις μεῖζον τὴν ἀνάγκην τῆς φιλοξενίας, ὅσον ὁ πλάνης ἄνθρωπος οἷος ὁ Ὀδυσσεύς; Καὶ τίς ἄλλος προσδεῖται μᾶλλον τῶν εὐργετημάτων τῆς φιλοξενίας ἢ ὁ ταλαιπωρούμενος ἄνθρωπος, καὶ τίς ἄλλος τείνει τὴν χεῖρα πρὸς συνδρομήν, ἢ ὁ ἄπορος, ὁ ἀλήτης τοῦ κόσμου τούτου, ὁ Ὀδυσσεύς; Καὶ οὐ μόνον ὁ Ὀδυσσεὺς ἀλλὰ καὶ ὁ υἱὸς αὐτοῦ Τηλέμαχος ὁ πρὸς ἀναζήτησιν τοῦ πατρὸς μεταβαίνων εἰς Πύλον καὶ Λακεδαίμονα λαμβάνει ἀνάγκην φιλοξενίας. Τυγχάνει δὲ ἐξαιρετικῆς ὅλως περιποιήσεως καὶ παρὰ τῷ γηραιῷ Νέστορι καὶ παρὰ τῷ Μενελάῳ. Τὰς συνηθείας δὲ αἵτινες παρακολουθοῦσι τὴν φιλόξενον ταύτην ὑποδοχὴν βλέπομεν ἐλάχιστα ἀποκλινούσας τῶν νῦν ἐπικρατουσῶν παρὰ τῷ Ἑλληνικῷ λαῷ.

Καθ' ὅλου δὲ ἐν τῇ Ὀδυσσείᾳ ἔχομεν τοσαύτας φιλοξενίας περιπτώσεις καὶ τοσαύτας αὐτῆς παρουσίας ὥστε ἔχοντες αὐτὰς πρὸ ὀφθαλμῶν δυνάμεθα νὰ ὁρίσωμεν ἀκριβῶς ὅλας ἐκείνας τὰς διατυπώσεις, αἵτινες παρακολουθοῦσι τήν τε ἐπισήμως καὶ πανδήμως γινομένην φιλοξενίαν καὶ τὴν ἰδίᾳ ἐπιβαλλομένην κατὰ τὰς καθιερωμένας ἀρχὰς καὶ τῆς θρησκείας καὶ τῶν ἐθίμων. Τοιαῦται εἶναι ἡ μετάβασις, ὡς εἶπον, τοῦ Τηλεμάχου εἰς Πύλον καὶ εἰς Σπάρτην, ἡ incognito τοῦ Ὀδυσσέως εἰς Ἰθάκην ἔλευσις καὶ ἡ ἄφιξις αὐτοῦ εἰς τὴν νῆσον τῶν Φαιάκων. Ἐκτὸς τούτων ἀναφέρονται καὶ πολλαὶ ἄλλαι δίκην ἐπεισοδίων ἐν αἷς ὁ πρὸς τὴν φιλοξενίαν σεβασμὸς θεωρεῖται καὶ σημεῖον εὐσεβείας καὶ τεκμήριον προόδου καὶ ἐκπολιτίσεως.

Συμφώνως δὲ πρὸς τὰς διατυπώσεις αἱ ὁποῖαι τὴν φιλοξενίαν ἐρρύθμιζον, δὲν ἐθεωρεῖτο εὐπρεπὲς νὰ ἐρωτηθῇ ὁ ξένος πόθεν καὶ τίς ἦτο πρὶν τύχῃ τῶν περιθάλψεων ἐκείνων αἵτινες καὶ θὰ ἀνεκούφιζον αὐτὸν καὶ θὰ ἀπέδιδον τὴν ψυχικὴν ἠρεμίαν καὶ γαλήνην ἥτις ἀπαιτεῖται πρὸς ἀληθῆ ἀπαρίθμησιν τῶν ὠθούντων αὐτὸν εἰς περιπλάνησιν λόγων. Ἔπρεπε νὰ θεωρηθῇ φίλος ὁ ζητῶν νὰ μάθῃ παρὰ τοῦ ξένου τίς ἦτο καὶ τοῦτο ὑπετίθετο ἐὰν παρεῖχεν αὐτῷ φιλόφρονα ὑποδοχήν. Τὸ ἐναντίον ἐθεωρεῖτο προπέτεια καὶ βαρβαρότης ἅπερ παρατηρεῖται παρὰ τοῖς ἀνθρώποις ἐκείνοις οἵτινες διάκεινται δυσμενῶς πρὸς τοὺς ξένους, (οἷον Κύκλωψ, Λαιστρυγόνες, Κίκονες). Ἀντέκειτο λοιπὸν πρὸς τὰς εὐγενεῖς φιλοφρονήσεις τῆς ἐποχῆς ἐκείνης νὰ ἐρωτηθῇ πρὸ πάσης φιλοξένου ὑποδοχῆς ὁ ξένος, τίς ὁ λόγος τῆς ἀφίξεως αὐτοῦ παρ' ὅλην τὴν ἐλλειψιν ἀστυνομικῶν προφυλάξεων τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, καὶ τὴν μαστίζουσαν τότε τὴν Ἑλληνικὴν χώραν ληστείαν. Καὶ πολλοί, φαίνεται, διὰ λόγους εὐνοήτους ἀπέφευγον νὰ δηλώσωσι τὴν ταὐτότητά των καὶ ἡ αἰφνηδία αὐτῶν καὶ κρύφα γινομένη ἀναχώρησις ἐλογίζετο θεία ἐπίσκεψις. Αὕτη δὲ ἔδιδε μεγάλην τροφὴν εἰς τὰς προλήψεις, ἂν τυχὸν συνέβαινε μετὰ ταῦτα δυσάρεστόν τι κοινωνικὸν γεγονὸς τοῦτο ἐξελαμβάνετο θεία δίκη, ἐπειδὴ δὲν ἀπεδόθη ὁ προσήκων σεβασμὸς εἰς τὴν ἐπισκεψαμένην αὐτοὺς θεότητα. Τὰ Ὁμηρικὰ δὲ ἔπη γέμουσι τοιούτων τῶν θεῶν ἐμφανίσεων. Τοιαύτας ἐπισκέψεις θεῶν ἀναφέρουσιν οἱ Φαίακες ὅτι ἐλάμβανον παρ' αὐτοῖς πρότερον χώραν. Καὶ ἡ Ναυσικάα μεταξὺ ἄλλων ἀποτεινομένη πρὸς τὸν Ὀδυσσέα τὸν ἐν ἐλεεινῇ καὶ ἀδαμιαίᾳ καταστάσει εὑρισκόμενον ἐκφράζει ὑπόνοιαν μὴ τυχὸν εἶναι θεός τις ἐκ τῶν τὴν γῆν περιερχομένων. Ἐπίσης ὅτε ὁ Ὀδυσσεὺς δίκην ἐπαίτου ἵστατο πρὸ τῶν μνηστήρων καὶ προσέβαλε διά τινος φράσεως τὸν Ἀντίνοον, οὗτος ἐξεσφενδόνησε κατ' αὐτοῦ σκίμποδα καὶ ἠπείλησεν ὅτι οἱ θεράποντες θὰ κατακόψωσιν αὐτὸν πρὸ τῶν ἀνακτόρων ἐὰν δὲν σιωπήσῃ. Ἡ ἀπειλὴ αὕτη ἐθεωρήθη βαρεῖα καί τις τῶν παρισταμένων εἶπεν:

Κακὰ 'καμες καὶ χτύπησες τὸν δυστυχῆ ἐπαίτη.
Ἀλλοίμονο ἂν σου μέλλεται νἆναι θεὸς κανένας,
καὶ οἱ θεοὶ πολλὲς φορὲς γίνονται σὰν τοὺς ξένους
καὶ ἀλλάζουνε χιλιῶ λογιῶ, στὲς χώρες καὶ γυρίζουν
τὴν περηφάνεια νὰ θωροῦν, τὸ δίκηο τῶν ἀνθρώ-
[πων.

Σήμερον οὔτε οἱ θεοὶ οὔτε οἱ ἄγγελοι αὐτῶν ἐπιφαίνονται ἐπὶ τῆς γῆς, εἴτε διότι ἀπεστράφησαν τὴν μετὰ τῶν ἀνθρώπων ἐπικοινωνίαν διὰ τὰ ἐλαττώματα αὐτῶν, εἴτε διότι τὸ ἀνθρώπινον γένος ἀνδρωθὲν ἐχειραφετήθη, καὶ ἀναπτυχθὲν πνευματικῶς θεωρεῖ πλέον περιττὴν τὴν ἐπίσκεψιν τῶν θεῶν, ἰδέαν τὴν ὁποίαν ἀσπάζονται καὶ αὐταὶ αἱ θεῖαι δυνάμεις.

Ἀποτέλεσμα τῆς τοιαύτης προόδου καὶ χειραφετήσεως τῶν ἀνθρώπων εἶναι τὸ δεινὸν τραῦμα ὅπερ ἔλαβον αἱ προλήψεις αὐτῶν καὶ ἡ ἀπηνὴς καταδίωξις ὅλων τῶν φανταστῶν αὐτῶν ἰνδαλμάτων. Τὸ ἔθιμον λοιπὸν ἵνα οἱ ξένοι τυγχάνωσι πρῶτον περιποιήσεως καὶ εἶτα ἐρωτῶνται περὶ τῆς ἀφίξεως αὐτῶν παρατηροῦμεν τυπικῶς καὶ ἀπαραβάτως ἰσχῦον καὶ ἐφαρμοζόμενον α'. Κατὰ τὴν μετάβασιν τῆς Ἀθηνᾶς εἰς Ἰθάκην ὑπὸ τὴν μορφὴν τοῦ βασιλέως τῶν Ταφίων Μέντου, ἣν πρῶτος ἀντελήφθη ὁ Τηλέμαχος ἐν τῷ μέσῳ τῶν μνηστήρων καθήμενος, εἰ καὶ κατήχετο ὑπὸ μελαγχολικῆς σκέψεως ἀναπολῶν τὴν ἐμφάνισιν τοῦ πατρός του καὶ τὴν ἐξόντωσιν τῶν μνηστήρων, ἐν τούτοις καὶ πρῶτος παρατηρεῖ τὴν Ἀθηνᾶν καὶ πρῶτος σπεύδει πρὸς ὑποδοχὴν αὐτῆς λέγων:

Φίλε μου καλῶς ὥρισες, θὰ φιλευθῆς κοντά μας
καὶ ἔπειτα ἀφοῦ γευθῆς θὰ μᾶς εἰπῆς τί θέλεις.

β'. Κατὰ τὴν ἄφιξιν τοῦ Τηλεμάχου εἰς Πύλον. Ἡ σύμπτωσις τῆς ἀφίξεως αὐτοῦ μετὰ πανδήμου θυσίας εἰσάγεται ἐπικαίρως ὑπὸ τοῦ Ὁμήρου ἵνα καὶ τὴν εὐδαιμονίαν τοῦ Νέστορος ἀναδείξῃ καὶ μακαριστὴν τὴν βασιλείαν αὐτοῦ παραστήσῃ. Ὡς δὲ ἐν Ἰθάκῃ πρῶτος ὁ Τηλέμαχος διέκρινε τὸν Μέντην, οὕτω καὶ ἐνταῦθα ὁ Πεισίστρατος ὁ τοῦ Νέστορος υἱὸς ἀντι-

λαμβάνεται τοὺς ξένους καὶ σπεύδει νὰ παρακαθίσῃ αὐτοὺς πλησίον τοῦ πατρός του ἐπὶ μαλακῶν δερμάτων ὡς ὁ Τηλέμαχος ἐτοποθέτησε τὸν Μέντην παρ' αὐτῷ ἐπὶ δαιδαλέου θρόνου. Περιποιεῖται ὁ Πεισίστρατος τοὺς ξένους παραθέτων αὐτοῖς οἶνον καὶ φαγητὰ καὶ καλεῖ νὰ πίωσιν εὐχόμενοι εἰς τὸν Ποσειδῶνα οὗ πρὸς τιμὴν ἡ ἑκατόμβη ἐτελεῖτο. Μετὰ δὲ τὸ φαγητὸν ὁ Νέστωρ λαβὼν τὸν λόγον εἶπε:

Λοιπὸν ἀφοῦ ἐγεύθησαν καλύτερα εἶναι τώρα
τοὺς ξένους νὰ 'ρωτήσωμε καὶ μάθωμε ποιοὶ εἶναι.

'Επίσης τὴν αὐτὴν ἐθιμοτυπίαν παρατηροῦμεν καὶ κατὰ τὴν ἄφιξιν τοῦ 'Οδυσσέως εἰς 'Ιθάκην παρὰ τὸν Εὔμαιον. 'Ενταῦθα δὲν δυνάμεθα νὰ ἀποσιωπήσωμεν τὴν λαμπρὰν ἅμα καὶ συγκινητικὴν σκηνὴν καθ' ἣν οἱ κύνες ὥρμησαν κατὰ τοῦ κυρίου αὐτῶν, ὃν μικροῦ δεῖν κατεσπάραττον, ἂν μὴ προελάμβανεν ἐκεῖνος μὲν νὰ καθίσῃ ὀκλαδόν, ὁ δὲ Εὔμαιος νὰ σπεύσῃ πρὸς σωτηρίαν αὐτοῦ λέγων:

Γέρο, ὀλίγον ἔλειψε οἱ σκύλοι νὰ σὲ φᾶνε
καὶ θἄτονε τὸ ψταίξιμο δικό μου τότες ὅλο
ἔλα, ἀκλούθα, γέρο μου, νὰ πᾶμε 'ς τὴν καλύβα
ψωμὶ νὰ φάῃς καὶ κρασὶ νὰ πιῇς γιὰ νὰ ἀνασάνῃς,
καὶ νὰ μοῦ πῇς ποῦθ' ἔρχεσαι καὶ πόσα βάσανα [ἔχεις.

Καὶ κατὰ τὴν μετάβασιν τοῦ Τηλεμάχου εἰς Λακεδαίμονα βλέπομεν τὸν Μενέλαον ἐπιπλήττοντα τὸν 'Ετεωνέα διὰ τὴν ἥκιστα φιλόξενον πρότασίν του καὶ διατάττοντα τὰς θεραπαινίδας νὰ λούσωσι καὶ περιποιηθῶσι τοὺς ξένους. Μετὰ ταῦτα παρακάθηνται παρὰ τὸν Μενέλαον καὶ παρατίθεται αὐτοῖς τράπεζα ἐκ τοῦ προχείρου. Τότε ὁ Μενέλαος προσφέρων εἰς τοὺς ξένους πίονα βοὸς νῶτα ἀποτείνεται οὕτως:

'Ελᾶτε κάμετ' ὄρεξιν ψωμὶ λιγάκι πιᾶστε
καὶ ἔπειτα θὰ ρωτήσωμε, ποιοὶ εἶσθε, ἀφοῦ φᾶτε.

'Ολόκληροι δὲ τρεῖς ραψῳδίαι τῆς 'Οδυσσείας περιλαμβάνουσι τὴν περιγραφὴν τῆς φιλοξενίας ἧς ἔτυχε παρὰ τῷ βασιλεῖ τῶν Φαιάκων ὁ πτολίπορθος 'Οδυσσεύς. 'Η μεγαλοπρεπὴς ἡγεμονίς, ἡ ὡραία τοῦ 'Αλκινόου θυγάτηρ πρὸ τῆς παρουσίας τοῦ ἀγρίως κεκακωμένου ἥρωος δὲν πτοεῖται (ὡς αἱ θεραπενίδες) φαινόμενον σύνηθες ἐν τῷ βίῳ τῶν ἀνθρώπων παρ' οἷς ὁ φόβος καὶ ἡ σεμνοτυφία παρίστανται ἰδιάζοντα καὶ συμφυᾶ ἐλαττώματα, τῶν μὴ εὖ τε καὶ καλῶς ἀνατεθραμμένων ἀλλ' εἰσακούει μετὰ προσοχῆς τὴν ἱκετευτικὴν φωνὴν τοῦ θαλασσοπνιγμένου ἥρωος.

(ἀκολουθεῖ).

ΠΕΤΡΟΣ ΜΑΝΤΑΔΑΚΗΣ

Καθηγητὴς ἐν τῷ 'Αβερωφείῳ Γυμνασίῳ.

Ο ΔΡΟΜΟΣ

Ο ΔΡΟΜΟΣ εἶναι ἄσκησις ὅλως φυσική· εἶναι ἡ μᾶλλον εὐχαριστοῦσα τὸν ἄνθρωπον καὶ ἀναπτύσσουσα τὰ εὐγενῆ αὐτοῦ σπλάγχνα· κατέχει δὲ θέσιν ἐκ τῶν πρώτων ἐν ταῖς ἀθλητικαῖς ἀσκήσεσιν. Κατὰ τὰς παρατηρήσεις τοῦ Lagrange (1) αἱ ἀσκήσεις ταχύτητος εἶναι αἱ καταλληλότεραι πάσης ἄλλης, ὅπως προσδώσωσιν εἰς τοὺς πνεύμονας ἐνεργητικότητα, ὁ δὲ δρόμος, ὁ τύπος τῶν ἀσκήσεων τούτων, εἶναι ἀπαραίτητος διὰ τὴν ἀνάπτυξιν τῆς ἐφηβικῆς ἡλικίας καὶ μέσον ἰσχυρὸν εὐρύνσεως τοῦ θώρακος, κατ' ἀκολουθίαν δὲ εἶναι μία τῶν καλλίστων ἀσκήσεων εἰς ἃς δύναται νὰ ἐπιδοθῇ ὁ νέος.

Ὁ Δρόμος σήμερον διαιρεῖται εἰς δρόμον ταχύτητος, εἰς δρόμον ἀντοχῆς καὶ εἰς δρόμον μετ' ἐμποδίων.

Καὶ εἶναι μὲν δρόμος ταχύτητος ὁ τῶν 100, ὁ τῶν 400, ὁ τῶν 800 καὶ ὁ τῶν 1500 μέτρων. (Οἱ δύο τελευταῖοι καλοῦνται καὶ μικτοὶ ὡς ἔχοντες ἀνάγκην ταχύτητος ἅμα καὶ ἀντοχῆς, εἶναι δὲ οἱ ἐπιπονώτεροι). Εἶναι δὲ δρόμος ἀντοχῆς ὁ ἐπέκεινα τῶν 1600 μέτρων. Ὁ δὲ δρόμος μετ' ἐμποδίων εἶναι 110 μέτρων καὶ περιλαμβάνει δέκα ἐμπόδια ὑπὲρ τὸ ἔδαφος, ὕψους 1,06 μέτρων, ἀπέχοντα ἀπ' ἀλλήλων ἀνὰ 9 μέτρα μὲ ἀπόστασιν 15 μέτρων ἀπὸ τῆς ἀφετηρίας καὶ 14 μέτρων τοῦ τελευταίου ἐμποδίου ἀπὸ τοῦ τέρματος.

Εἰς τὸν δρόμον ταχύτητος πρῶτος ὅρος ἐπιτυχίας εἶναι ἡ ἐκκίνησις. Πολλοὶ δρομεῖς ἐκέρδισαν τὸν δρόμον τοῦτον διὰ τῆς καλῆς ἀναχωρήσεως. Ὁ δρομεὺς πρέπει νὰ ἔχῃ διαρκῶς τὸ βλέμμα πρὸς τὸ τέρμα, τρέχων ὅσον ταχύτερον ἐπιτρέπουσιν αὐτῷ οἱ μύες καὶ ἡ ἀναπνοή του, χωρὶς νὰ στρέψῃ τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ πρὸς τὰ ὀπίσω καὶ χωρὶς νὰ σκέπτηται τοὺς ἄλλους. Εἰς τὸν δρόμον ἀντοχῆς ἡ ἐπιτυχία ἐξήρτηται ἐκ τῆς ἀναπνευστικῆς ἱκανότητος τοῦ δρομέως· διότι διὰ νὰ δύναταί τις νὰ ἐξακολουθήσῃ ἐπὶ μακρὸν ἄσκησίν τινα πρέπει πρωτίστως νὰ μὴ πνευστιᾷ. «Δύναταί τις νὰ ἐξακολουθήσῃ βαδίζων μεθ' ὅλην τὴν κούρασιν τῶν ποδῶν· οὐδεὶς ὅμως δύναται νὰ ἐξακολουθήσῃ τρέχων, ὅταν πνευστιᾷ». (2) Εἰς τὸν δρόμον μετ' ἐμποδίων εἶναι ἀνάγκη νὰ κέκτηταί τις συγχρόνως ταχύτητα, εὐκινησίαν καὶ ἐλαφρὸν πόδα· διότι μία τῶν σπουδαιοτέρων δυσκολιῶν τῆς ἀσκήσεως ταύτης εἶναι νὰ ὑπερπηδᾷ τις τὸ ἐμπόδιον χωρὶς νὰ σταματήσῃ καὶ νὰ πίπτῃ ἐπὶ τοῦ ἑνὸς ποδός, (τοῦ ἀριστεροῦ, ἐὰν εἶναι ἐπιδέξιος, τοῦ δεξιοῦ ἐὰν εἶναι ἐπαρίστερος). 'Η ἐπιτηδειότης συνίσταται εἰς τὸ νὰ διανύῃ τις διὰ τριῶν διασκελισμάτων τοῦ αὐτοῦ μήκους τὸ διάστημα, τὸ χωρίζον ἕκαστον ἐμπόδιον, νὰ ὑψοῦται ἀκριβῶς εἰς τὸ αὐτὸ ὕψος ἄνωθεν ἑκάστου αὐτῶν καὶ νὰ κινῆται καθ' ὅλον τὸν δρόμον μὲ κανονικότητα μηχανήμανος ὡρολογίου. Ὁ δρομεὺς τοῦ δρόμου μετ' ἐμποδίων δὲν εἶναι ἀνάγκη νὰ εἶναι καλὸς ἄλτης εἰς ὕψος, πρέπει μᾶλλον νὰ ὑπερέχῃ εἰς τὰ ἅλματα εἰς μῆκος. Τὸ νὰ πηδᾷ πολὺ ὑψηλά, ἐπάγει ἀπώλειαν χρόνου καὶ δυνάμεων. 'Εν γένει δὲ οἱ δρομεῖς πρέπει σπουδαίως νὰ φροντίζωσιν, ὅπως ἀποκτήσωσιν ἀνοικτὸν διασκέλισμα.

Παρὰ τοῖς ἀρχαίοις Ἕλλησιν ὁ δρόμος ἦτο μία τῶν πέντε ἀσκήσεων, τῶν ἀποτελουσῶν τὸ Πένταθλον. Διεκρίνετο δὲ εἰς γυμνήτην καὶ εἰς ὁπλίτην. Ὁ γυμνήτης ἦτο τριῶν εἰδῶν· τὸ Στάδιον, ὁ Δίαυλος καὶ ὁ Δόλιχος· ὁ δὲ ὁπλίτης ἐκαλεῖτο οὕτω, διότι ὁ ἀθλητὴς ἐτέλει αὐτὸν ἔνοπλος.

'Εκ τῶν εἰρημένων τριῶν εἰδῶν τοῦ γυμνήτου δρόμου, τὸ Στάδιον ἦτο ἁπλοῦς δρόμος, ἄκαμπτος, ὁ ἀρχαιότατος καὶ μόνος κατ' ἀρχὰς ἀγών, καθ' ὃν οἱ ἀγωνισταὶ διέτρεχον ἅπαξ τὸ στάδιον, ἤτοι 600 πόδας, ἀπὸ τῆς ἀφέσεως μέχρι τοῦ τέρματος.

Ὁ ἀγὼν τοῦ Σταδίου ἐτελεῖτο ὡς ἑξῆς: 'Αφοῦ οἱ 'Ηλεῖοι ἤθελον προσφέρῃ τὰς καθιερωμένας θυσίας, τὰ μὲν σφάγια ἐτοποθετοῦτο ἐπὶ τοῦ βωμοῦ, ἱερεὺς δὲ κρατῶν ἀνημμένην λαμπάδα ἵστατο πλησίον αὐτοῦ. 'Εξ ἀποστάσεως 600 ἀπὸ τοῦ βωμοῦ ποδῶν, ἤτοι ἑνὸς σταδίου ἐξεκίνουν οἱ δρομεῖς· ὁ πρῶτος φθάσας ἔθετε τὸ πῦρ εἰς τὰ σφάγια διὰ τῆς λαμπάδος τοῦ ἱερέως καὶ ἀπήρχετο 'Ολυμπιονίκης. Ὁ δὲ Δίαυλος ἦτο διπλοῦν Στάδιον· ἐτελεῖτο δὲ οὕτω: 'Αφοῦ ἤθελον προσφέρῃ τὴν θυσίαν οἱ 'Ηλεῖοι, προσέφερον καὶ οἱ ἀντιπρόσωποι καὶ τῶν ἄλλων 'Ελλήνων διὰ νὰ μὴ γίνηται ἡ ἄφιξις αὐτῶν ἀνεπίσημος· ἔτρεχον δὲ καὶ οὗτοι ἀπὸ τοῦ βωμοῦ ἓν στάδιον, τὸ ἑλληνικὸν λ. χ. καὶ ἐπέστρεφον πάλιν εἰς τὸν βωμόν, ἀναγγέλλοντες τρόπον τινὰ οὕτω ὅτι θὰ φθάσωσιν οἱ Ἕλληνες χαίροντες. Ὁ δὲ Δόλιχος ὡς εἰκάζεται ἀπετελεῖτο ἐκ 12 διαύλων, ἤτοι 24 σταδίων (4,5 χιλιομέτρων περίπου). Αἰτία δὲ αὐτοῦ εἶναι ἡ ἑξῆς: 'Εξ 'Αρκαδίας ἤρχοντο εἰς τὴν 'Ελλάδα ἄγγελοι τῶν πολεμικῶν δρομοκήρυκες καλούμενοι· ἦτο δὲ εἰς αὐτοὺς ἀπηγορευμένον νὰ ἱππεύωσι· συνεπῶς ἠναγκάζοντο νὰ διανύωσι τὸν δρόμον πεζῇ. 'Η ἱκανότης λοιπὸν αὐτῶν εἰς τὸ νὰ διανύωσι πάντοτε ἐντὸς βραχέος χρονικοῦ διαστήματος τῆς ἡμέρας τόσα στάδια, ὅσα περιέχει ὁ δόλιχος, καθίστα δολιχοδρόμους τοὺς δρομοκήρυκας καὶ ἐξήσκει αὐτοὺς διὰ τὸν πόλεμον. 'Εν τοῖς Σταδίοις ἦσαν ἀναγεγραμμέναι ἐπὶ τριῶν στηλῶν ἢ κυβοειδῶν κιόνων ἐπιγραφαὶ πρὸς θάρρυνσιν καὶ ὁδηγίαν τῶν δρομέων· ἡ μὲν ἐν τῇ ἀρχῇ τοῦ δρόμου 'Αρίστευε!, ἡ δὲ ἐν τῷ μέσῳ Σπεῦδε! καὶ ἡ τρίτη χάριν τῶν διαυλοδρόμων καὶ δολιχοδρόμων Κατὰ τὸ ἕτερον ἄκρον κάμψον! Πρὸ τῆς ἐξορμήσεως οἱ δρομεῖς ἵσταντο ἐπὶ τῆς αὐτῆς γραμμῆς ἢ ὕσπληγος. Καὶ τοὺς μὲν δολιχοδρόμους χάριν φειδοῦς τοῦ χρόνου οἱ διέποντες ἀπέλυον εἰς τὸν δρόμον πάντας ὁμοῦ, ὡσαύτως καὶ τοὺς ὁπλιτοδρόμους· τοὺς δὲ σταδιοδρόμους καὶ διαυλοδρόμους, ὅτε ἦσαν πολλοί, ἀπέλυον κατὰ κλάσεις ἀνὰ τέσσαρας ἴσως καὶ πέντε, διῃρημένους διὰ κλήρου· τῶν κλάσεων δὲ τούτων οἱ νικηταὶ ἠγωνίζοντο πρὸς ἀλλήλους· τούτων δὲ ὁ νικητὴς ἐστεφανοῦτο.

Δεινὸς σταδιοδρόμος ἦτο ὁ Δάνδις ὁ 'Αργεῖος, δὶς πρειοδονίκης, νικήσας ἐν 'Ολυμπίᾳ δίαυλον τῷ 476 π. Χ. καὶ τῷ 472 π. Χ. καὶ πλείστας ἀλλαχοῦ νίκας. 'Επίσης ὁ 'Αργεῖος 'Αγεύς, ὅστις νικήσας ἐν 'Ολυμπίᾳ δόλιχον καὶ ἀπελθὼν ἐκεῖθεν τὴν νίκην του ἐν Ἄργει αὐθημερὸν ἀνήγγειλεν. 'Ωσαύτως ὁ Κρὴς Φιλωνίδης ὁ Ζωΐτου, ὁ Λάδας ὁ Σπαρτιάτης καὶ ὁ παρ' Εὐσεβίῳ Λεωνίδας ὁ Ρόδιος, ὁ τριαστής, περὶ οὗ καὶ προστίθεται « μόνος καὶ πρῶτος ἐπὶ τέσσαρας 'Ολυμπιάδας στεφάνους ὀλυμπιακοὺς ἔχει δώδεκα ».

'Ο ὁπλίτης δρόμος εἶχε καθιερωθῇ νὰ γίνεται εἰς ὅλους τοὺς μεγάλους ἀγῶνας εἰς τὰ 'Ολύμπια ἕνεκα πολέμου τινὸς τῶν 'Ηλείων πρὸς τοὺς Δυμαίους, εἰς τὰ Πύθια ἕνεκα πολέμου τῶν Δελφῶν πρὸς μερικὰς τῶν Φωκίδων πόλεις, εἰς τὰ Νέμεα ἕνεκα τοῦ πρὸς τοὺς Λακεδαιμονίους πολέμου τῶν 'Αργείων, εἰς δὲ τὰ Ἴσθμια ἕνεκα τῶν καὶ ἐν αὐτῇ τῇ Πελοποννήσῳ τῇ ὑπὲρ τὰ ὅρια τοῦ 'Ισθμοῦ πολέμων τῶν Κορινθίων. Ἄριστος δὲ ἐθεωρεῖτο ὁ κατὰ Βοιωτίαν καὶ Πλάταιαν ὁπλίτης δρόμος ἀφ' ἑνὸς μὲν ἕνεκα τοῦ μήκους αὐτοῦ, ἀφ' ἑτέρου δὲ ἕνεκα τῆς ὁπλίσεως ἥτις ποδήρης οὖσα ἐσκέπαζε τὸν ἀθλητήν, ὡς ἐὰν εὑρίσκετο ἐν μάχῃ. Πρὸ παντὸς ὅμως, διότι καθιερώθη εἰς ἀνάμνησιν τῆς λαμπρᾶς τῶν 'Ελλήνων κατὰ τῶν Περσῶν νίκης ἐν Πλαταιαῖς καὶ διὰ τὸν αὐστηρὸν νόμον ὃν ἡ Πλάταια ἐθέσπισε τοῖς ἀγωνιζομένοις· διότι ὁ παρ' αὐτοῖς διὰ προτέραν νίκην ἐστεφανωμένος, ἐὰν καὶ πάλιν ἐλάμβανε μέρος εἰς τὸν ἀγῶνα ἔπρεπε νὰ καταστήσῃ ἐγγυητὰς τοῦ σώματος αὐτοῦ « θάνατος γὰρ τῷ ἡττωμένῳ προσετέτακτο ». Διὰ τοῦτο ὀλίγοι κατήρχοντο τὸ δεύτερον εἰς τὸν ἀγῶνα τοῦτον ἐν Πλαταίᾳ καὶ διὰ τὸν ἐπικείμενον κίνδυνον καὶ διότι ὀλίγοι βεβαίως θὰ ἦσαν πρόθυμοι νὰ ἀναδεχθῶσι τοιαύτην εὐθύνην ἐπὶ ἰδίῳ θανάτῳ. 'Αναφέρεται δὲ ὑπὸ τοῦ Φιλοστράτου ὅτι, ὅτε Ἄτταλος ὁ Αἰγύπτιος κατῆλθε τὸ δεύτερον εἰς τὸν ἀγῶνα τοῦτον, ἐπειδὴ οὐδεὶς ἐδέχετο νὰ ἐγγυηθῇ ὑπὲρ αὐτοῦ, αὐτὸς ὁ γυμναστής του ἔπραξε τοῦτο, ἐνθαρρύνας οὕτω αὐτόν. Ὁ Ἄτταλος ἀγωνισάμενος ἐδικαίωσε τὴν ἐπ' αὐτὸν πίστιν τοῦ γυμναστοῦ. 'Εν τῷ 'Ολυμπιακῷ Σταδίῳ ἐτελεῖτο καὶ δρόμος 'Ηλείων παρθένων, οὐχὶ ὅμως ἐν τοῖς 'Ολυμπίοις ἀλλ' ἐν τοῖς Ἡραίοις, ἀγομένοις ὡσαύτως διὰ πέμπτου ἔτους, ἤτοι κατὰ τετραετίαν (πεντετηρίς) ἔτρεχον δὲ διῃρημέναι εἰς τρεῖς καθ' ἡλικίαν τάξεις· πρῶτον μὲν αἱ νεώταται, μετὰ ταῦτα αἱ τῇ ἡλικίᾳ δεύτεραι καὶ τελευταῖαι αἱ πρεσβύταται τῶν παρθένων, λυσίκομοι, φέρουσαι χιτῶνα ἀπογυμνοῦντα τὸν δεξιὸν ὦμον μέχρι τοῦ στήθους καὶ διήκοντα ὀλίγον ὑπὲρ τὸ

(1) Fernand Lagrange, ἰατρὸς καὶ μέλος τῆς Ἐπιτροπῆς τοῦ Συνδέσμου τῶν ἀθλητικῶν Συλλόγων τῆς Γαλλίας, τῆς συνταξάσης τὸ βιβλίον τῆς Ὑγιεινῆς τοῦ 'Αθλητοῦ.

(2) Lagrange.

γόνυ. Τὰ Ἡραῖα διέθηκε πρώτη ἡ Ἱπποδάμεια μετὰ 16 ὑπ' αὐτῆς ὁρισθεισῶν Ἠλείων γυναικῶν, ἐκτίνουσα χάριν τῇ Ἥρᾳ διὰ τὸν μετὰ τοῦ Πέλοπος γάμον.

Θ. ΛΑΡΔΗΣ

ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΗ ΖΩΗ

JEAN MORÉAS

ΜΕΤΑ τὸν Ἕλληνα τὴν καταγωγὴν André Chénier, τὸν γλυκὺν εἰδυλλιακὸν ποιητήν, τὸν εὑρόντα σκληρὸν θάνατον κατὰ τὴν Γαλλικὴν Ἐπανάστασιν, ἡ Γαλλία ἔχει νὰ ἐπιδείξῃ σήμερον μεθ' ὑπερηφανείας καὶ ἄλλον ἐπιφανῆ ψάλτην τῶν Μουσῶν τιμῶντα ἀφ' ἑνὸς μὲν τὴν χώραν ἐν ᾗ ἀνέπτυξε τὸ ποιητικὸν αὐτοῦ τάλαντον καὶ ἐδοξάσθη, ἀφ' ἑτέρου δὲ τὴν γῆν ἐν ᾗ ἡ Μοῖρα ἔρρανε τὸ λίκνον του μὲ τὸ θεῖον τοῦτο χάρισμα.

Ὁ Jean Moréas ἐγεννήθη ἐν Ἀθήναις τῇ 15ῃ Ἀπριλίου 1856, εἶναι δὲ ἀπόγονος ἑνὸς τῶν ἡρώων τοῦ Μεσολογγίου. Μετέβη εἰς Γαλλίαν δεκαεξ ἐτῶν, τῷ 1872, ἀλλὰ δὲν διέμεινεν ἐκεῖ καὶ ἐταξείδευσεν εἰς Ἰταλίαν, Γερμανίαν καὶ Ἑλλάδα· τῷ 1877 ἐγκατέστη ὁριστικῶς ἐν Παρισίοις. Ἔζησε κατ' ἀρχὰς μεμονωμένος, καταγινόμενος εἰς τὰς νομικὰς μελέτας του καὶ ὀλίγον συναναστρεφόμενος τοὺς λογίους. Μόλις τῷ 1882 ἐμφανίζεται εἰς τὸν φιλολογικὸν κόσμον.

Οἱ πρῶτοι στίχοι τοῦ Moréas ἐδημοσιεύθησαν εἰς τὰ περιοδικὰ τῶν νέων λογίων, τὴν «Ἀνεξάρτητον Ἐπιθεώρησιν», τὴν «Σύγχρονον Ἐπιθεώρησιν» κ.τ.λ. Τῷ 1884 ἐδημοσίευσε τὸν πρῶτον τόμον του: τὰς «Σύρτεις». Ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ ταύτῃ ἡ σχολὴ ἣν ὁ Moréas εἶχε συμπήξῃ ἤρξατο καλουμένη «συμβολική». Οἱ νέοι ποιηταὶ ἐκαλοῦντο γενικῶς τότε «παρακμάζοντες» («décadants»)· εἶχε μάλιστα ἱδρυθῇ καὶ ἐφημερὶς ὁ «Παρακμάζων» ὑπὸ τοῦ Anatole Baju.

Ἀλλ' ἡ παρακμάζουσα σχολὴ ὑπῆρξεν ἁπλούστατα ἀστειότης γενομένη εἰς τὸ κοινὸν καὶ τοὺς κριτικοὺς ὑπὸ τῶν νεαρῶν λογίων τῆς περιόδου ταύτης· ἡ σχολὴ ἡ ἀντιστοιχοῦσα εἰς τὴν φιλολογικὴν κίνησιν τῆς ἐποχῆς ταύτης εἶναι εἰσέτι συμβολική, ἐπινοηθεῖσα ἀποκλειστικῶς ὑπὸ τοῦ Moréas καὶ τῶν φίλων του.

Ὁ Συμβολισμὸς ἱδρύθη μετὰ τὴν ἐμφάνισιν τῶν «Ἀμβρομελῶν ἀσμάτων» (Les Cantilènes, 1886) ἅτινα ὁ Anatole France ἔκρινε μετὰ λεπτῆς εἰρωνείας ἐν τῷ «Χρόνῳ».

Ὁ Moréas καὶ οἱ φίλοι του ἐπεζήτουν νὰ καταρρίψωσι τὸ βασίλειον τῆς ἀρχαίας προσῳδίας (1), ἀπαλλαττόμενοι τῆς τομῆς τοῦ στίχου, ἀπομακρύνοντες τὴν συστηματικὴν ἐναλλαγὴν τῆς θηλυκῆς καὶ ἀρσενικῆς ὁμοιοκαταληξίας (1) παραδεχόμενοι τὴν χασμῳδίαν (2), ἄλλοτε ὁμοιοκαταληκτοῦντες πλουσίως καὶ ἄλλοτε ἀρκούμενοι εἰς τὴν ἁπλῆν παρήχησιν (3), ἐπιτρέποντες δὲ τὴν ἀσυνταξίαν.

Ὅσον ἀφορᾷ δὲ εἰς τὸ πνεῦμα τοῦ συμβολισμοῦ, ἡ λέξις αὐτὴ εἶναι λίαν δηλωτική.

Τῷ 1886 ὁ Moréas ἐδημοσίευσε δύο ἔργα εἰς πεζὸν ἐν συνεργασίᾳ μετὰ τοῦ Paul Adam: «Τὸ Τέϊον παρὰ τῇ Μιράνδᾳ» καὶ τὰς «Δῶας Goubert».

Οὐχ' ἧττον οἱ λόγιοι ἠρέσκοντο ὀλίγον κατ' ὀλίγον εἰς τοὺς στίχους τοῦ Moréas καὶ ὅτε ἐδημοσίευσε τῷ 1890 τὸν «Περιπαθῆ Προσκυνητήν» του, οὗτος ἔσχε μεγάλην ἐπιτυχίαν ἣν ἠκολούθησεν ἀληθὴς φιλολογικὴ διαδήλωσις. Δύο λίαν κολακευτικὰ ἄρθρα τοῦ Anatole France ἐν τῷ «Χρόνῳ» καὶ τοῦ Maurice Barrès ἐν τῷ «Φιγαρὼ» ἠκολούθησεν ἡ ὀργάνωσις συμποσίου (Φεβρ. 1891) πρὸν τιμὴν τοῦ Moréas· τοῦ συμποσίου τούτου μετέσχον οἱ κορυφαῖοι Γάλλοι ποιηταί, περιστοιχούμενοι ὑφ' ὅλων τῶν νεαρῶν λογίων.

Ἀλλὰ τὸν θρίαμβον τῆς συμβολικῆς σχολῆς ἐπηκολούθησε ταχεῖα παρακμή, διότι ὁ Moréas συνέλαβε τὴν ἰδέαν τῆς ἱδρύσεως ἄλλης ποιητικῆς σχολῆς βασιζομένης ἐπὶ τῶν ἀρχῶν τῆς Ἑλληνολατινικῆς παραδόσεως. Ἡ νέα σχολὴ ὠνομάσθη «Ρωμανικὴ σχολὴ» (école romane).

Ἄλλα ἔργα τοῦ Moréas εἶναι ἡ «Ἐριφίλη», ἡ «Ἐνόνη μὲ τὸ στιλπνὸν πρόσωπον», τὰ «Σύλβια», τὰ «Νέα Σύλβια» καὶ αἱ «Ὠδαὶ» (Les Stances), αἵτινες θεωροῦνται ὡς ἡ καλυτέρα ποιητικὴ αὐτοῦ συλλογή.

Μιᾶς τῶν ᾠδῶν παραθέτομεν ὡραίαν ἔμμετρον μετάφρασιν τοῦ κ. Θρ. Ζωϊοπούλου.

Σὰν ἔρθῃ τὸ ᾠθινόπωρο
Καὶ φύλλα πεθαμένα
Στοῦ γκρέμιου μύλου πέσουνε
Τὴ στέρνα τὴν πλατειά,
Κι' ὅταν στῆς ἄδειες πόρτες του
Θὲ νὰ βογγοῦν θλιμμένα
Τὰ ἀγέρια, κι' ὅπου ἐγύριζεν
Ἡ πέτρα του ἡ βαρειά·
Θὰ πάω μονάχος νὰ σταθῶ
Στὸ ἔρημο ἐκεῖνο μέρος
Στὸν τοῖχο ἀγνάντια ποῦ ὁ κισσὸς
Σκεπάζει τον ὁ γέρος,
Κι' ὥρα πολὺ στὰ σκυθρωπὰ
Νερὰ θὰ βλέπω κάτου
Τὴν ὄψι μου καὶ τὸ στερνὸ
Τὸν ὕπνο τοῦ θανάτου.

(1) Προσῳδία ἐστὶν ἡ κανονικὴ προφορὰ τῶν λέξεων κατὰ τόνον, πνευματισμὸν καὶ χρόνον.

(1) Θηλυκὴ ὁμοιοκαταληξία = ἡ καταλήγουσα εἰς ε ἄφωνον, ἀρσενικὴ δὲ ὁμοιοκαταληξία ἡ μὴ καταλήγουσα εἰς ε ἄφωνον.

(2) Χασμῳδία = ἦχος δυσάρεστος ἐκ τῆς συναντήσεως φηνήεντος τελικοῦ προηγουμένης λέξεως μετὰ φωνήεντος ἀρκτικοῦ ἑπομένης.

(3) Παρήχησις = ἀτελὴς ὁμοιότης ἤχου τῆς καταλήξεως.

Ὁ Barrès κρίνων τὸν Moréas λέγει ὅτι εἶναι μορφὴ λίαν ἐνδιαφέρουσα τῆς ποιητικῆς ἀναγεννήσεως ἥτις ἠκολούθησε τὴν παρακμὴν τοῦ ρωμαντισμοῦ καὶ τοῦ νατουραλισμοῦ καὶ ὅτι κατέχει τὴν ἰδιότητα νὰ ἀπαλείψῃ πᾶν τὸ χυδαῖον, τὸ βαρύ, τὸ παράχορδον καὶ νὰ διατάττῃ μεταλλικὰς καὶ λαξευτὰς λέξεις, βραχείας καὶ ἐνδιαφερούσας εἰκόνας».

Ἀλλὰ τὸ ἔργον τὸ ὁποῖον ἐλάμπρυνε τὴν δόξαν τοῦ Moréas καὶ κατέστησεν αὐτὸν γνωστὸν εἰς τὸ Πανελλήνιον εἶναι ἡ «Ἰφιγένεια», ἔξοχος ἔμμετρος παράφρασις τῆς τραγῳδίας τοῦ Εὐριπίδου.

Ὅτε δὲ περὶ τὰ τέλη τοῦ παρελθόντος Ὀκτωβρίου ὁ Moréas μετέβη μετὰ τοῦ θιάσου Σιλβαὶν εἰς Ἀθήνας ὅπως διευθύνῃ τὴν παράστασιν τῆς «Ἰφιγενείας», ἐδόθη ἀφορμὴ εἰς τοὺς διαφόρους κριτικοὺς ὅπως ἐκφέρωσι καὶ δημοσίᾳ τὴν γνώμην των.

Τινὲς δὲν τὸν ὑπεδέχθησαν καὶ τόσον εὐμενῶς, χαρακτηρίσαντες αὐτὸν ὡς κάκιστον συγγραφέα, κάμνοντα ὑπέρμετρον χρῆσιν τῆς λεγομένης «ποιητικῆς ἀδείας» καὶ τρόπον τινὰ ὁμοιάζοντα τὸν Ψυχάρην περὶ οὗ ἔλεγεν ὁ Ροΐδης ὅτι «ἤθελε νὰ φαίνεται σοφὸς Γάλλος ἐν Ἑλλάδι καὶ σοφὸς Ἕλλην ἐν Γαλλίᾳ».

Ἄλλοι τοὐναντίον καὶ μεταξὺ αὐτῶν ὁ διαπρεπὴς λόγιος κ. Ξενόπουλος ἀφιέρωσαν ἐνθουσιώδη καὶ θερμὰ ἄρθρα πρὸς τὸν ποιητὴν «ὁ ὁποῖος μὲ ὅλην τὴν σημασίαν, μὲ ὅλην τὴν κυριολεξίαν τῆς λέξεως τιμᾷ τὸ Ἑλληνικὸν ὄνομα εἰς τὴν ξένην».

Ἐκ τοῦ ἐξόχως ὡραίου ἄρθρου τοῦ κ. Ξενοπούλου ὅπερ ἐδημοσίευσαν αἱ «Ἀθῆναι», ἀποσπῶμεν τὴν θαυμασίαν ταύτην περικοπήν.

«Ἐλέχθη κάποτε περὶ τοῦ Παναγιώτου Σούτσου, ὅτι ἦτο Γάλλος ποιητὴς γράφων μὲ ψηφία Ἑλληνικά. Προκειμένου περὶ τοῦ Ζὰν Μορεὰς θὰ ἠδύνατό τις ν' ἀντιστρέψῃ τὸν παλαιὸν αὐτὸν χαρακτηρισμόν. Ὁ Γάλλος ποιητής, ὁ θαυμαζόμενος διὰ τὴν ὑπέροχον εὐγένειαν τῆς ἐμπνεύσεως του, διὰ τὴν λαξευτὴν ἁρμονίαν τοῦ στίχου του, εἶναι κατὰ βάθος καὶ κατ' οὐσίαν ὁ ἀθηναῖος Ἰωάννης Παπαδιαμαντόπουλος. Ἡ ἁβρὰ ψυχή, ἡ ὁποία ἐνεδύθη τὴν πρώτην σάρκα ἀπὸ τὸν ἀττικὸν ἀέρα, διατηρεῖ εἰς τὰ ἁγιώτατα βάθη της ἀποθησαυρισμένας καὶ ἀνεξαλείπτους τὰς πρώτας της μυστικὰς ἐντυπώσεις. Εἶναι οἱ ἴδιοι ὀφθαλμοί, οἱ ὁποῖοι ἐπρωτοκύτταξαν εἰς τὴν φύσιν τὰς γραμμὰς ἑνὸς Ὑμηττοῦ καὶ εἰς τὴν τέχνην τὰς γραμμὰς ἑνὸς Παρθενῶνος. Εἶναι ἡ ἴδια αἴσθησις, ἡ ὁποία ἐπρωτοχάρηκε τὴν ἀπαράμιλλον διαφάνειαν τοῦ αἰθέρος, τὴν ἀνέκφραστον ἁρμονίαν τῶν χρωμάτων, τὴν ὀνειρώδη μαλακότητα τῶν σχημάτων τῆς ἀττικῆς αὐτῆς χώρας. Εἶναι ὁ ἴδιος ὀργανισμός, ὁ ὁποῖος τρυφερὸς ἀκόμη καὶ παρθενικὸς ἐλούσθη εἰς τὸ γλυκύτατον αὐτὸ φῶς. Καὶ ὁ στίχος, διὰ τοῦ ὁποίου μία ψυχὴ ἐξ ἀρχῆς καὶ διὰ παντὸς ἀττικὴ ἐκφράζει ἑαυτήν, ἔχει ὅλην τὴν χάριν ἀνθυλλίου, θάλλοντος παρὰ τοὺς πρόποδας ἀττικοῦ λόφου.

Ὁ ποιητὴς εἶναι ὀργανισμὸς καὶ ἀνατροφή. Καὶ γεννᾶται καὶ γίνεται. Ὁ Ζὰν Μορεὰς ἐγεννήθη ἐδῶ καὶ ἔγεινεν εἰς τὸ Παρίσι . . . . . ».

«Δι' ἡμᾶς τοὺς Ἕλληνας, τὸ γεγονὸς εἶναι ἐξόχως σημαντικὸν καὶ τιμητικόν. Ἕλλην ἀθηναῖος τὴν ψυχὴν ποιητής,— ἀδιάφορον ἂν ἔγραψε γαλλικά, — κατορθώνων ν' ἀνέλθῃ εἰς τὰς ὑψηλοτέρας κορυφὰς τῆς Τέχνης, εἶναι φαινόμενον ἱκανὸν νὰ ὁμιλήσῃ εὐγλωττότατα περὶ τῆς πνευματικῆς εὐρωστίας τῆς νέας φυλῆς μας. Ἀκριβῶς διότι, ὅπως εἶπα, ὁ ποιητής, εἶναι ὀργανισμὸς καὶ ἀνατροφή. Ἂν καὶ τὰ δύο πρέπῃ ἀπολύτως νὰ συνυπάρξουν, ἀλλὰ τὸ πρῶτον εἶναι βέβαια τὸ κυριώτερον. Καὶ ὁ ὀργανισμὸς τοῦ Ζὰν Μορεὰς εἶναι ὀργανισμὸς ἕλλην. Καμμία ἀνατροφὴ δὲν θὰ ἦτο ἱκανὴ νὰ ἐκμηδενίσῃ τὸν θεμελιώδη παράγοντα τῆς γεννήσεως. Καμμία διαπαιδαγώγησις, κανὲν περιβάλλον δὲν θὰ ἠμποροῦσε ν' ἀλλάξῃ τὴν ψυχήν. Ὁ Ζὰν Μορεὰς εἶναι ποιητὴς Ἕλλην. Καὶ ἡ δόξα του, κατὰ τὸ ἥμισυ τοὐλάχιστον, εἶναι δόξα ἑλληνική . . . . ».

Ἡ «Ἰφιγένεια» ἐπαίχθη εἰς τὸ Βασιλικὸν Θέατρον καὶ — πορ' ὅλας τὰς διαμαρτυρίας τῶν ἀντιφρονούντων — εἰς τὸ Στάδιον. Πρωτοφανὴς ἐπιτυχία ἔστεψε τὴν παράστασιν τοῦ Σταδίου καθ' ἣν τὸ ἄπειρον πλῆθος τῶν θεατῶν ἐνθουσιωδῶς ἐχειροκρότει ἐν τῷ προσώπῳ τοῦ Γάλλου ποιητοῦ τὸ ἀθάνατον Ἑλληνικὸν πνεῦμα τὸ ὁποῖον αἰωνίως θὰ πτερυγίζῃ μέσα εἰς τὰ ἱερὰ ἐρείπια τῆς τρισενδόξου πόλεως, κάτω ἀπὸ τὸν ὁλογάλανον γλυκὺν οὐρανόν της.

Κ. Ν. ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΙΔΗΣ

ΑΠΟ ΤΟΥΣ ΗΡΩΑΣ ΤΗΣ ΣΥΓΧΡΟΝΟΥ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΜΙΧΑΗΛ ΜΩΡΑΪΤΗΣ — Σ. ΦΡΑΓΚΟΠΟΥΛΟΣ — ΣΤΕΦΑΝΟΥ

Η ΜΑΧΗ ΤΩΝ ΛΕΙΒΑΔΙΩΝ

ΝΕΑ ἔνδοξος σελὶς προσετέθη εἰς τὴν ἱστορίαν τῶν ὑπὲρ πίστεως καὶ Πατρίδος πεσόντων ἡρωϊκῶν τέκνων τῆς αἱματοβαφοῦς Μακεδονίας φονευθέντων ὑπὸ Τουρκικῶν σφαιρῶν δύο γενναίων τέκνων της.

Οἱ φονευθέντες ὀνομάζονται Μιχ. Μωραΐτης καὶ Σ. Φραγκόπουλος, ἦσαν δὲ ἀξιωματικοὶ τοῦ Ἑλληνικοῦ στρατοῦ, οἵτινες ὑποβαλόντες πρὸ ἑνὸς ἔτους τὴν ἐκ τῶν τάξεων τοῦ στρατοῦ παραίτησίν των μετέβησαν εἰς τὴν ἰδιαιτέραν πατρίδα των Μακεδονίαν καὶ ἐκεῖ καταρτίσαντες μικρὸν σῶμα ἐκ Μακεδόνων ἐπεδόθησαν εἰς τὴν καταδίωξιν τῶν λῃστανταρτικῶν συμμοριῶν τῶν Βουλγάρων.

Ἡ μάχη καθ' ἣν ἐφονεύθησαν οἱ ἀνωτέρω δύο Μακεδόνες ἐγένετο ὡς ἑξῆς:

Τὸ ὑπὸ τὸν λοχαγὸν Μωραΐτην Μακεδονικὸν σῶμα συγκείμενον ἐκ 35 ἀνδρῶν κατεδίωκε μίαν μεγάλην Βουλγαρικὴν συμμορίαν ἀποτελουμένην ἐξ 150 καὶ πλέον ἀνδρῶν.

Μετὰ τῆς συμμορίας ταύτης συνεκρούσθη ἐπανειλημμένως καὶ ἐπέφερε μεγάλας καταστροφὰς εἰς αὐτήν. Ὁ Μωραΐτης ὅμως ἤθελε νὰ συνάψῃ μετ' αὐτῆς ὁριστικὴν μάχην καὶ προσεπάθει νὰ τὴν συναντήσῃ.

Τὴν 20 τοῦ μηνὸς εὑρίσκετο ἐπὶ τὰ ἴχνη τῆς Βουλγαρικῆς συμμορίας συνήντησε δὲ καὶ τμῆμα ταύτης, ὅπερ ἀπεδεκάτισε, φονευθέντων τῶν ἀποτελούντων αὐτὸ 22 Βουλγάρων.

Μετὰ τὸ πέρας τῆς μάχης ταύτης ὁ Μωραΐτης ὡδήγει τὸ σῶμά του πρὸς τὸ Ὄστροβον, ὅτε διερχόμενος τῆς θέσεως Λειβάδια περιεκυκλώθη ὑπὸ τάγματος ὁλοκλήρου τουρκικοῦ στρατοῦ.

Ὁ Μωραΐτης ἐννοήσας τὸν κίνδυνον διήρεσεν εἰς δύο τμήματα τὸ σῶμα, τὸ ἓν δὲ παρέδωσεν εἰς τὸν ὑπαρχηγὸν αὐτοῦ ἀτυχῆ ὑπολοχαγὸν Φραγκόπουλον.

Τὰ δύο σώματα κατέλαβον ἐπικαίρους θέσεις, διὰ τοῦ εὐστόχου δὲ πυρὸς των ἐπροξένησαν σημαντικὰς ἀπωλείας εἰς τοὺς Τούρκους. Ἀτυχῶς οἱ Τοῦρκοι πολυπληθέστεροι ὄντες ἐπεχείρησαν ἔφοδον, καθ' ἣν ὁ Μωραΐτης βληθεὶς ὑπὸ σφαίρας εἰς τὸ στῆθος ἐφονεύθη. Τὴν διεύθυνσιν τοῦ σώματος ἀνέλαβε τότε ὁ Φραγκόπουλος, ἀλλὰ καὶ οὗτος μετ' ὀλίγην ὥραν ἐφονεύετο βληθεὶς εἰς τὸ στῆθος ὑπὸ τουρκικῆς σφαίρας, καθ' ἣν στιγμὴν τεθεὶς ἐπὶ κεφαλῆς τῶν ἀνδρῶν του προσεπάθει ν' ἀντιταχθῇ ἀποτελεσματικῶς εἰς τοὺς πολυπληθεῖς Τούρκους.

Οἱ τοσοῦτον ἔνδοξον θάνατον εὑρόντες ἐτάφησαν ἐντὸς τῆς χαράδρας Γιανιτάϊ τρίωρον ἀπεχούσης τῆς Θεσσαλονίκης μετὰ τοῦ ἐπίσης φονευθέντος κατὰ τὴν αὐτὴν συμπλοκὴν ὑπαξιωματικοῦ Στεφάνου.

Τρὶς εὐλογημένον ἂς εἶναι τὸ χῶμα ὅπερ ἐδέχθη τὰ τίμιά σας σώματα, ὦ εὐγενεῖς τοῦ Παύλου Μελᾶ σύντροφοι!

ΝΕΑ ΖΩΗ

ΓΡΑΜΜΑΤΑ - ΤΕΧΝΑΙ

«ΤΗΣ ΕΞΟΧΗΣ». Εἰκόνες καὶ Διηγήματα. ΙΩ. Α. ΓΚΙΚΑ. Διδ. Φιλ.

Τὰ ἐν λόγῳ διηγήματα εἶναι γραμμένα μὲ τὴν συνήθη χάριν καὶ ἀβρότητα τὴν ὁποίαν ἀφειδῶς σκορπίζει εἰς τὰ ἔργα του ὁ κ. Γκίκας, εἷς τῶν γλαφυρωτέρων ἐν Αἰγύπτῳ καλάμων. Περιγράφουν μὲ τὰ ὡραιότερα χρώματα τὴν ἀγροτικὴν ζωὴν τῆς Κερκύρας μὲ τὰ ἤθη, τὰ ἔθιμα καὶ τὰς προλήψεις αὐτῆς καὶ μᾶς εἰσάγουν εἰς τὰ θέλγητρα τῆς ἀνεξαντλήτου εἰς καλλονὰς μυροβόλου νήσου, τῆς πατρίδος τοῦ συγγραφέως.

Μεταξὺ τῶν ὡραιοτέρων διακρίνονται τὰ **«Στεφανώματα»**, ὧν παραθέτομεν τὴν ἀρχὴν κρίνοντες περιττὸν πάντα ἄλλον ἔπαινον.

«Ὁ ἀδελφός μου εἶναι ὄχι ὀλίγον ἀγαπητὸς εἰς πολλοὺς χωρικοὺς τῆς Κερκύρας. Ἐκληρονόμησεν ὁ τυχερὸς ἄνθρωπος ὅλα τὰ προτερήματα τοῦ πατέρα μου, διὰ τὸν ὁποῖον ἔτρεφαν κάποιαν ἀδυναμίαν μερικοὶ τῆς ἐξοχῆς, μόνον καὶ μόνον διότι ἦτον ἀνοικτόκαρδος καὶ ἀνοικτοχέρης. Ὁ ἀδελφός μου εἶχε πολλοὺς κουμπάρους, τοὺς περισσοτέρους κατὰ φαντασίαν. Ἔφθανε νὰ κάμῃ ἕνα διὰ νὰ τὸν κράζουν «κουμπάρο» ὅλοι, καὶ μακρυνοὶ συγγενεῖς καὶ φίλοι τοῦ πραγματικοῦ. Σημειώσατε ὅτι ἡ λέξις «κουμπάρος» εἰς τοὺς καλοὺς μας χωρικοὺς ἐννοεῖ πολλὰ πράγματα τὰ ὁποῖα εἰς κανένα λεξικὸν δὲν θὰ εὕρετε. Πρῶτον θὰ εἴπῃ ξενοδόχος, ὁ ὁποῖος πρέπει πάντοτε νὰ ἔχῃ κρεββάτι καὶ τραπέζι εἰς τὴν διάθεσιν τοῦ χωρικοῦ, ὅταν κατεβαίνῃ εἰς τὴν πόλιν μὲ τὴν γυναῖκα, τὰ παιδιά, τὰ ἐγγόνια καὶ τοὺς ἀνεψιούς του. Κουμπάρος θὰ εἴπῃ ἀκόμα δανειστής, ὁ ὁποῖος ἐν ᾧ χρέος του εἶναι νὰ μὴν ἀρνηθῇ ποτὲ χρήματα εἰς τὸν χωρικόν, ὀφείλει πάντοτε νὰ μὴ τὰ ζητῇ καὶ νὰ πιστεύῃ ὅτι δὲν εἶναι καὶ δίκαιον νὰ τὰ εἰσπράξῃ ποτέ.

»Καὶ τί τάχα, μήπως, ἂν ὁ κουμπάρος βγῇ 'στὴν ἐξοχή, δὲν θὰ βρῇ καὶ αὐτὸς μὲ τὴ σειρά του ἕτοιμο κρεββάτι καὶ φαΐ 'στὸ ψτωχικὸ τοῦ χωριανοῦ; Μὴ καὶ χάρισμα ἀνοίγει τὸ σπίτι του 'σ αὐτόν; Μήπως τάχα, ὅταν κατεβαίνῃ ὁ χωριανός, δὲν φέρνει 'ς τὸν κουμπάρο καμμιὰ δωδεκαριὰ αὐγὰ καὶ τρία-τέσσερα ὀρνίθια; Χάρισμα τὰ βρίσκει αὐτός; Ἔννοια σου, καὶ τἀγύριστα δάνεια καὶ τὴ φιλοξενία του ὁ κουμπάρος τὰ κερδίζει μὲ τὸ παραπάνω ἀπὸ τὸ χωριανό . . . . ».

* * *

Καλλιτεχνικὴ ἔκθεσις Παρνασσοῦ. — Πρὸ ἡμερῶν ἤνοιξε τὰς πύλας αὐτῆς ἡ καλλιτεχνικὴ ἔκθεσις τοῦ Συλλόγου «Παρνασσοῦ» ἐν Ἀθήναις περιλαμβάνουσα τρεῖς αἰθούσας. Ἐξετέθησαν 128 ἔργα ἀνήκοντα κατὰ τὴν ἀλφαβητικὴν τάξιν τοῦ εἰδικοῦ καταλόγου εἰς τοὺς καλλιτέχνας, ζωγράφους καὶ γλύπτας κ. κ. Ἄκατον, Ἀλεκτορίδην, Ἀνάργυρον, Ἀριστέα, Δδας Ἀσπριώτου, Βαρβέρην, Βούλγαρην, Γιαλλινᾶν, τὸν ἀείμνηστον Γκύζην, Δδα Δρακονταειδῆ, Zichy, Θωμόπουλον, Ἰακωβίδην, Κοντιάδην, Κουλούρην, Κουφόν, Κιούλ, Λαμπάκην, Δδα Λασκαρίδου, Μιλιάδην, Μποκατσιάμπην, Οἰκονόμου, Δδα Παπαδογιαννάκη, Παπαντωνίου, Παρθένην, Πιέρρην, Καν Ραϋμόν, Ρῆγον, Σαδὶ Νοέλ, Δδα Σκορδέλη, Δδας Σκούφου, Σῶχον, Δδα Τσίλλερ, Τσιριγώτην, Φωκᾶν καὶ Χατζόπουλον.

* * *

Τὸ Ἑλληνικὸν Μελόδραμα. — Ὁ νέος Ἑλληνικὸς μελοδραματικὸς θίασος τὸν ὁποῖον ἠδυνήθη μετὰ κόπους ἀτρύτους νὰ συμπήξῃ ὁ κ. Λαυράγκας, ἀπαρτίζεται ἀπὸ τοὺς ἑξῆς καλλιτέχνας:

Ἡ δὶς Ἑλένη Θεοδωρίδου, Α'. δραματικὴ ὑψίφωνος, ἡ ἀδελφὴ αὐτῆς δὶς Βικτωρία Θεοδωρίδου, Α'. λυρικὴ ὑψίφωνος, ἡ κ. Ἀγ. Κοκκινοπούλου Α'. μεσόφωνος καὶ οἱ κ. κ. Νικόλ. Μωραΐτης Α'. ὀξύφωνος, ὁ κ. Γ. Χαζηλουκᾶς ἔκτακτος ὀξύφωνος, ὁ κ. Κ. Βακαρέλης βαρύτονος καὶ ὁ κ. Μ. Βλαχόπουλος βαθύφωνος.

Τὸν χορὸν ἀποτελοῦν 15 ἄνδρες καὶ 15 γυναῖκες.

Κατὰ τὴν σειρὰν τῶν παραστάσεων τοῦ Ἑλληνικοῦ μελοδράματος θὰ διδαχθοῦν μελοδράματα Ἑλληνικά: «Δύο Ἀδελφοί», «Μάγισσα», «Λυτρωτής», Δ. Λαυράγκα «Ὑποψήφιος Βουλευτὴς» Ξύνδα, «Ἀνδρονίκη» Γκρὲκ κτλ.

Μελοδράματα ἐκ μεταφράσεως: «Φάουστ», «Λουκία», «Μποέμ», «Ριγολέτος», «Καβαλερία Ρουστικάνα», «Κουρεὺς τῆς Σεβίλλης», «Φαβορίτα» κτλ.

* * *

Ἡ Ἐπέτειος τῆς Ἑνώσεως τῆς Ἑπτανήσου.

Μετὰ μεγάλης ἐπιτυχίας ἐπανηγυρίσθη τῇ 21ῃ Μαΐου ἐν τῇ αἰθούσῃ τοῦ Συλλόγου «Παρνασσοῦ» ἡ 42α ἐπέτειος τῆς ἑνώσεως τῆς Ἑπτανήσου μετὰ τῆς Ἑλλάδος, ὑπὸ τῆς ἐν Ἀθήναις Κερκυραϊκῆς ἀδελφότητος «ὁ Ἅγιος Σπυρίδων». Ὁ Πρύτανις τοῦ Πανεπιστημίου κ. Σπ. Λάμπρος ἐξεφώνησε τὸν πανηγυρικὸν καὶ ἡ δεσποινὶς Εἰμαρμένη Ξανθάκη, μία ἀπὸ τὰς ὀλίγας ἐρασιτέχνιδας αἱ ὁποῖαι ἀπαγγέλουσαι συγκινοῦν, ἀπήγγειλεν ἐξόχως τὸ ὡραῖον ποίημα τοῦ κ. Κ. Παλαμᾶ· «Τὸ τραγοῦδι τῶν ἑφτὰ Νησιῶν».

Τὴν ἀρχὴν τοῦ ἀληθῶς θαυμασίου λόγου τοῦ κ. Λάμπρου παραθέτομεν κατωτέρω.

«Πρώτη μου σκέψις ἀνταποκρινομένη εἰς τὴν » φιλόφρονα πρόσκλησιν τῆς Κερκυραϊκῆς Ἀδελφό- » τητος, ἀναθεσάσης μοι τὴν ἐκφώνησιν τοῦ πανη- » γυρικοῦ τῆς ἡμέρας ταύτης, ὑπῆρξε νὰ ἐρωτήσω » ἐμαυτόν· «Δὲν ἔχει ἄρα ἡ Ἑπτάνησος ἡ ἀναδεί- » ξασα ρήτορας οἷος ὁ Ἠλίας Μηνιάτης καὶ ὁ Βι- » κένιος Δαμωδός, τὸν δυνάμενον νὰ μεγαλοφω- » νήσῃ τὴν χαρὰν τῶν Ἑπτανησίων ἐν τῇ ἀμφιετη- » ρίδι ταύτῃ τῆς Ἑνώσεως; Δὲν ἔχουσιν αἱ ἀνθό- » σπαρτοι νῆσοι, αἵτινες εἶδον γεννωμένους τὸν » Φώσκολον καὶ τὸν Σολωμόν, τὸν Κάλβον καὶ τὸν » Βαλαωρίτην, τὸν Λασκαρᾶτον καὶ τὸν Μαρκορᾶν » ποιητὴν δυνάμενον νὰ στολίσῃ τὴν σημερινὴν » πανήγυριν μὲ τὰ ἄνθη τῶν Μουσῶν; Καὶ μόνην » δικαιολογίαν τῆς ἐκλογῆς σας εὑρίσκω, ὅτι ἠθέ- » λατε νὰκούσητε διὰ τοῦ ἐμοῦ στόματος ἀπ' αὐτῶν » τῶν ξηρῶν σελίδων τῆς ἱστορίας ὀλίγας γραμμὰς » ὑπομιμνησκούσας ὑμᾶς τε καὶ τὸ Ἑλληνικόν, ὅτι » ἡ ἕνωσις ὑπῆρξε τὸ φυσικὸν ἐπακολούθημα μα- » κρῶν πόθων καὶ ἀγώνων τοῦ Ἑπτανησίου λαοῦ, » ὅτι αἱ Ἰόνιοι νῆσοι ὑπῆρξαν διὰ παντὸς τοῦ χρό- » νου ἑλληνικαί, ὅτι ἡ γλαυκὴ θάλασσα ἡ χωρίζου- » σα τὰς νήσους ἀπὸ τῆς ἠπειρώτιδος ἑλληνικῆς » γῆς δὲν ἠδυνήθη ποτὲ νὰ διασπάσῃ τὴν ἑνότητα » τὴν ὑφισταμένην ἐντεῦθεν καὶ ἐκεῖθεν τοῦ Ἰονίου » καὶ ὅτι, οἱαδήποτε σημαία καὶ ἂν ἐκυμάτισέ ποτε » ἐπὶ τῶν ἐπάλξεων τῶν φρουρίων τῶν ἑπτὰ νήσων, » τὰς καρδίας τῶν Ἑπτανησίων ἐδόνει εἷς πάν- » τοτε καὶ ὁ αὐτὸς παλμός, ὁ παλμὸς ὑπὲρ τῆς » Ἑλλάδος . . . . . ».

Γαμβέττας. — Πρὸ ὀλίγου χρόνου ἐτελέσθησαν ἐν Bordeaux μετ' ἀσυνήθους πομπῆς καὶ λαμπρότητος τὰ ἀποκαλυπτήρια τοῦ ἀνδριάντος τοῦ Γαμβέττα, εἰς ἃ παρίστοντο ἡ οἰκογένεια Γαμβέττα, ὁ πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας Κ. Loubet, ὁ Κ. Decrais συγκλητικός, ὁ Κ. Daney δήμαρχος τῆς πόλεως, οἱ πρόεδροι τῆς Συγκλήτου καὶ τῆς Βουλῆς Κ. Κ. Doumer καὶ Fallières καὶ πλεῖσται ἄλλαι ἐπισημότητες.

Μεταξὺ τῶν ἀγορευσάντων συγκαταλέγεται καὶ ὁ ὑπουργὸς τῶν Ἐσωτερικῶν οὗτινος ὁ λόγος θαυμασίως ἐχαρακτήρισε τὸν Γαμβέτταν. Ἰδοὺ ὁ ἐπίλογος:

«Ὅταν ὁ θάνατος ἐψύχρανε τὸ πλῆρες γονίμων ἰδεῶν μετωπόν του, τὸ πᾶν ἀποτόμως ἤλλαξε.

»Ἐπειδὴ ὁ Γαμβέττας οὐδένα ἠδύνατο πλέον νὰ ἐπισκιάσῃ, ἕκαστος τῷ ἀπέδωκε τέλος δικαιοσύνην καὶ ἀνωμολόγησεν ὅτι ὑπῆρξεν ἀντάξιος τῆς Πατρίδος καὶ τῆς Δημοκρατίας. Ὅλοι ἐκεῖνοι οἱ ὁποῖοι ἐκ θλίψεως — ἢ ἐκ τύψεως συνειδότος — συνώδευσαν τὸ φέρετρόν του ἀνεμέτρων τὴν θέσιν τὴν ὁποίαν κατεῖχεν ἐν τῷ βίῳ τῆς Γαλλίας καὶ κατενόουν ὅτι φαεινὸς ἀστὴρ ἔσβυνε.

» Καὶ τώρα προθυμοποιούμεθα τίς πρῶτος νὰ ἀνακαλέσῃ τὴν μνήμην του καὶ τὸ ἀμίμητον παράδειγμά του! Εἴθε ἡ προθυμία τοῦ νὰ θαυμάζωμεν αὐτὸν νὰ ἄγῃ εἰς τὴν ἕνωσιν ἐκείνην τῶν δημοκρατικῶν δυνάμεων τὴν ὁποίαν ἐθεώρει τόσον ἀναγκαίαν εἰς τὴν πρόοδον τῆς Δημοκρατίας ἐν Γαλλίᾳ!

» Ἡμεῖς οἵτινες θεοροῦμεν τιμήν μας ὅτι ἐμείναμεν πιστοὶ εἰς τὸ πολιτικόν του σύστημα καὶ τὴν λατρείαν τῆς μνήμης του, αἰσθανόμεθα ἄρρητον χαρὰν βλέποντες τὴν προσέγγισιν τῶν διαφόρων κομμάτων τῆς δημοκρατικῆς μερίδος, ἥτις προσέγγισις εἶναι ὁ σκοπός μας, προσερχομένην ἐκ τῆς διδαχῆς τοῦ εὐγενοῦς βίου του. Ἐὰν εὐτυχήσωμεν νὰ ἐπιτύχωμεν τελείως τοῦ σκοποῦ μας θὰ ἀποδώσωμεν τὴν τιμὴν εἰς τὴν μνήμην τοῦ ἀμιμήτου πατριώτου ὅστις κατὰ τὰς ἡμέρας τῆς ἀνεκφράστου ἀγωνίας, ἐνεσάρκωσε τὴν ψυχὴν τῆς πατρίδος, τοῦ ἀλησμονήτου φίλου τοῦ ὁποίου ἡ ἁπλότης καὶ ἡ ἀγαθότης συνεδέετο μὲ τὴν πολιτικήν του μεγαλοψυΐαν, τοῦ ἀθανάτου διοργανωτοῦ τῆς Δημοκρατίας ὅστις ἐκ τοῦ βάθους τοῦ τάφου του, μᾶς ὑπαγορεύει τὰ καθήκοντά μας».

ΡΩΜΑΪΚΑΙ ΑΡΧΑΙΟΤΗΤΕΣ

Ἀνασκαφαὶ ἐν Ρώμῃ. — Κατὰ τὰς τελευταίας ἐν Ρώμῃ ἀνασκαφὰς ἐγένοντο ἀνακαλύψεις ἐν τῇ θέσει τοῦ Forum, ἐξ ὧν μία θεωρεῖται πολὺ σπουδαία, ἡ παρὰ τὴν βᾶσιν τοῦ ναοῦ τοῦ Ἀντωνίνου καὶ τῆς Φαντίνης.

Τρία μέτρα ὑπὸ τὴν ἐπιφάνειαν τῆς ἀρχαίας Ἱερᾶς Ὁδοῦ, ἀνεκαλύφθη σειρὰ τάφων, πιθανῶς συγχρόνων τῆς ἱδρύσεως τῆς Ρώμης, καὶ οἵτινες παρουσιάζουσι τοὺς αὐτοὺς σχεδὸν χαρακτῆρας. Εἰς τὸ βάθος τάφρου στηρίζεται πίθος ὀπτὸς καταλαμβάνων τὴν ὅλην κοιλότητα καὶ ἔχων τὸ στόμιον κεκλεισμένον διὰ λιθίνης πλακός. Ἀνυψοῦντες αὐτὴν εὑρίσκομεν ἐντὸς τοῦ πίθου πλεῖστα ἀντικείμενα: τεφροδόχον, κάλπην ἐξ ὀπτῆς γῆς ἐχούσης συχνάκις σχῆμα ἀγροτικῆς καλύβης τῶν χρόνων ἐκείνων, ἀγγεῖα διαφόρων σχημάτων, λείψανα ἐπικηδείων ἀναθημάτων, κόκκους σίτου κτλ.

Τὰ ἄλλοτε παρόμοια εὑρήματα ἐν Albano καὶ τὰ ἐσχάτως ἐν Grossa-Ferrata εἶναι τῆς αὐτῆς ἐποχῆς, τῆς ἐποχῆς τοῦ χαλκοῦ.

* * *

Ara Pacis. — Ἤρχισαν ἐπίσης ἀνασκαφαὶ περιφανοῦς κτιρίου κατὰ τοὺς αὐτοκρατορικοὺς χρόνους.

Μεταξὺ τῶν ἐπιψηφισθεισῶν τιμῶν διὰ τὸν Αὔγουστον ὑπὸ τῆς Συγκλήτου κατὰ τὸ 13ον ἔτος π.Χ.

μία ἦτο καὶ ἡ ἀνέγερσις ἀναθηματικοῦ ναοῦ εἰς αὐτὴν τὴν φρατρίαν, τοῦθ' ὅπερ ὅμως ὁ Αὔγουστος ἠρνήθη, ἐπιτρέψας μόνον τὴν ἀνίδρυσιν βωμοῦ ἐν τῷ Πεδίῳ τοῦ Ἄρεως ἀφιερωθέντος εἰς τὴν Εἰρήνην εἰς ἀνάμνησιν τῆς ὑπ' αὐτοῦ συντελεσθείσης εἰρηνοποιήσεως τοῦ ρωμαϊκοῦ κόσμου. Κατὰ διαφόρους ἐποχὰς συνελέγησαν πλεῖστα τεμάχια τοῦ βωμοῦ τούτου κατανεμηθέντα ὅμως εἰς διαφόρους πόλεις ἰδία δὲ εἰς Φλωρεντίαν. Πρόκειται τώρα νὰ καθορισθῇ ἡ ἀκριβὴς θέσις καὶ τὸ ἀκριβὲς σχέδιον τῆς Ara Pacis τοῦ Αὐγούστου. Ἐκ τῶν πρώτων ἐπιτυχῶν ἐρευνῶν ἃς ἐλπίσωμεν ὅτι τελεία ἐπιτυχία θὰ στέψῃ τὸ ἔργον.

Βιομηχανία.

Βάμβαξ ἐκ ξύλου. — Ἐνδιαφέροντα πειράματα ἐκτελοῦνται ἐν Βρασιλίᾳ πρὸς παραγωγὴν τεχνητοῦ βάμβακος ἐκ ξύλου ἐλάτης καὶ πεύκης, οὗτινος ἡ παρασκευὴ εἶναι ὀλιγώτερον δαπανηρὰ τῆς τοῦ συνήθους βάμβακος. Ὁ τεχνητὸς οὗτος βάμβαξ παρασκευάζεται δι' ἑνώσεως καθαρᾶς κυτταρίνης μετὰ μίγματος νιτρικοῦ καὶ ὑδροχλωρικοῦ ὀξέως, χλωριούχου ψευδαργύρου καὶ προσθήκης πηκτώματος καὶ ρητινελαίου ὁπότε σχηματίζεται ζύμη ἐξ ἧς ἐξάγουσι λεπτὰς ἶνας τὰς ὁποίας πλύνουσι διὰ διαλύσεως ἀνθρακικοῦ νατρίου καὶ ἔπειτα ἀποξηραίνουσιν αὐτάς. Αἱ ἐξαχθεῖσαι ἶνες βάφονται καὶ ὑφαίνονται εὐκόλως.

Ὁδοστρωσία διὰ κόμμεως ἐλαστικοῦ. — Τὸ εἶδος τοῦτο τῆς ὁδοστρωσίας ἂν καὶ ἐλάχιστα διαδεδομένον, φαίνεται παρέχον ἄριστα ἀποτελέσματα ὡς συνάγεται ἐκ τῶν ἐκτελεσθέντων πειραμάτων ἐν Λονδίνῳ κατὰ τὸ 1881. Κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην καθ' ἣν ἡ τιμὴ τοῦ ἐλαστικοῦ κόμμεως ἦτο ἐπαισθητῶς κατωτέρα τῆς σημερινῆς ἐξετέλεσαν ὁδοστρωσίαν δι' ἐλαστικοῦ κόμμεως 5 ἑκατοστομέτρων πάχους ἐπὶ ὑποθέματος ἀμμοκονίας, εἰς τὰς δύο ὁδοὺς τὰς διερχομένας παρὰ τὸ ξενοδοχεῖον Easton Road Station. Ἐπειδὴ δὲ τὰ ἔξοδα τῆς συντηρήσεως ἐτησίως κατὰ τετραγωνικὴν ὑάρδαν δὲν ὑπερβαίνουσι τὰ 35 λεπτά, τὸ εἶδος τοῦτο τῆς ὁδοστρωσίας ἐφηρμόσθη εἰς πολλὰς ὁδοὺς τοῦ Λονδίνου.

Ὑγιεινή.

Ἀποστείρωσις πωμάτων ἐκ φελλοῦ. — Ἡ χαρακτηριστικὴ ὀσμὴ τὴν ὁποίαν ἔχουσι πώματά τινα ἐκ φελλοῦ καὶ ἥτις ὀφείλεται εἰς ἀσθένειαν αὐτοῦ προξενουμένην ὑπὸ παρασιτικοῦ μύκητος δύναται νὰ ἐκλείψῃ ἐὰν μεταχειρισθῶμεν ἁπλουστάτην μέθοδον ἀποστειρώσεως τῶν πωμάτων τὴν τοῦ Κου Bordas, μέχρι τελείας καταστροφῆς τῶν ἐν τῷ φελλῷ περιεχομένων σπόρων. Ἡ μέθοδος αὕτη ἔγκειται εἰς τὸ νὰ θερμάνωμεν τὰ πώματα ἐν κλιβάνῳ εἰς θερμοκρασίαν 120^0 βαθμῶν ἔπειτα νὰ ποιήσωμεν τέλειον κενὸν ὥστε νὰ ἐκδιώξωμεν ὅλον τὸν περιεχόμενον ἀέρα εἰς τοὺς πόρους τοῦ φελλοῦ, νὰ εἰσαγάγωμεν τότε ὑδρατμοὺς εἰς τὴν συσκευήν, καὶ νὰ ὑψώσωμεν τὴν θερμοκρασίαν εἰς 130^0 βαθμοὺς μέχρι τελείας ἀποστειρώσεως. Ἡ ἀποστειρωτικὴ αὕτη μέθοδος ἔπρεπε νὰ χρησιμοποιῆται διὰ τὴν ἐπιπωμάτωσιν τῶν οἴνων καὶ τῶν μεταλλικῶν ὑδάτων.

ΣΚΕΨΕΙΣ

Ἐπιστήμη καὶ θεωρία.

. . . . . Ζῶμεν εἰς λίαν ἐνδιαφέρουσαν ἐποχὴν καθ' ἣν, ἀφοῦ εἰς τὸ πᾶν ἐνεβαθύναμεν, τὸ πᾶν κατενοήσαμεν, ταχύτατα ἐφθάσαμεν εἰς βεβαιότητας καὶ πρὸ πάντων εἰς ἐξηγήσεις, παλινδρομοῦμεν, διστάζομεν, καὶ πολλάκις διστάζομεν ὑπὲρ τὸ δέον. Ἡ σύγχυσις εἶναι γενική· εἶναι τὸ χαρακτηριστικὸν τῶν γονίμων ἐποχῶν. Ἡ ἐπιστήμη κυοφορεῖ ἀπροσδοκήτους ἀνακαλύψεις καὶ μετ' ὀλίγον θὰ φέρῃ εἰς φῶς θαύματα.

Κατὰ τὸν χρόνον τοῦτον τῆς ἀνατροπῆς τοῦ καθεστῶτος οἱ ζηλωταὶ τοῦ παρελθόντος θέλουσι νὰ μᾶς ἐπιβάλλωσιν ἐκ νέου τὰς παλαιὰς θεωρίας περὶ κοσμογονίας, ἐπωφελούμενοι τῆς διατυπώσεως θεωριῶν μὴ προσκτησασῶν ἔτι ἀναμφισβήτητον κῦρος, θέλουσι νὰ ἐπαναφέρωσιν ἐν ἰσχύϊ πεπαλαιωμένας θεωρίας τῶν ὁποίων τὸ ἀβάσιμον εἶναι καταδηλον καὶ αἴτινες παρ' ὅλους τοὺς διστάγμους τῆς παρούσης ὥρας δὲν δύνανται νὰ ἀναγεννηθῶσιν ἐκ τῆς τέφρας των.

Ἡ παροῦσα σύγχυσις ὑποκρύπτει βῆμα πρὸς τὰ πρόσω καὶ οὐχὶ παλινδρόμησιν. (*)

Le Dantec

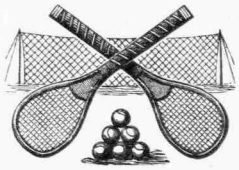

ΑΘΛΗΤΙΚΗ ΖΩΗ

Οἱ Πανελλήνιοι ἀγῶνες. — Καὶ ἐφέτος οἱ Πανελλήνιοι ἀγῶνες διεξήχθησαν ἐν τῷ Σταδίῳ μετὰ μεγάλης ἐπιτυχίας. Τοὺς ἀγῶνας ἐλάμπρυνεν ἡ παρουσία τῆς Α. Μ. τῆς Βασιλίσσης τῆς Ἀγγλίας Ἀλεξάνδρας, ἥτις ἐνεχείριζε τὰ βραβεῖα εἰς τοὺς νικητάς.

Κατὰ Συλλόγους ἔλαβον ἐν ὅλῳ βραβεῖα:

Ὁ Πανελλήνιος Γυμναστικὸς Σύλλογος 9 πρῶτα καὶ 11 δεύτερα. Εἰς αὐτὸν ἐδόθη ἕνεκα τούτου καὶ ἐφέτος τὸ ἄγαλμα τῆς Νίκης.

Ὁ Ἐθνικὸς 6 πρῶτα καὶ 2 δεύτερα.

Ὁ Πανιώνιος Σμύρνης 3 πρῶτα καὶ 2 δεύτερα.

Ὁ Πειραϊκὸς Σύνδεσμος 1 πρῶτον καὶ 5 δεύτερα.

(*) F. Le Dantec, les Lois naturelles.